

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

Факультет правничих наук

Кафедра загальнотеоретичного правознавства та публічного права

Магістерська робота

освітній ступінь - магістр

на тему: **«ОСНОВНІ ВИДИ МІЖНАРОДНИХ САНКЦІЙНИХ СПИСКІВ
ТА ЇХ ПРАВОВА ПРИРОДА»**

Виконала: студентка 2-го року навчання,

Спеціальності

081 Право

Наумова Валерія Євгенівна

Керівник Нестеренко О. В.

Кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент _____

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«___» _____ 2023 р.

Київ - 2023

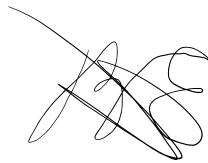
Декларація академічної доброчесності

Я Наумова Валерія Євгенівна, студент/студентка 2-го року навчання магістерської програми за спеціальністю «Право» факультету правничих наук НаУКМА підтверджую таке:

- написана мною магістерська робота на тему «Основні види міжнародних санкційних списків та їх правова природа» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених п. 3.1. Положенням про академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА, зі змістом якого я ознайомлений/ознайомлена;

- я заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії.

09.05.2023

Наумова В.Є.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЧОРНИЙ СПИСОК FATF	6
Підрозділ 1.1. Визначення та правова природа чорного списку FATF	6
Підрозділ 1.2. Процедура і критерії додавання у чорний список FATF	8
Підрозділ 1.3 Причини та наслідки потрапляння до чорного списку FATF	11
Підрозділ 1.4 Наслідки потрапляння до чорного списку FATF на основі кейсів	13
РОЗДІЛ 2. СІРИЙ СПИСОК FATF	19
Підрозділ 2.1. Визначення та правова природа сірого списку FATF.....	19
Підрозділ 2.2. Процедура і критерії додавання у Сірий список FATF	20
Підрозділ 2.3 Причини та наслідки потрапляння до сірого списку FATF ..	22
Підрозділи 2.4 Наслідки потрапляння до сірого списку FATF на основі кейсів	25
РОЗДІЛ 3. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК OFAC	31
Підрозділ 3.1. Визначення та правова природа санкційного списку OFAC	31
Підрозділ 3.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку OFAC	34
Підрозділ 3.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку OFAC	36

Підрозділ 3.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку OFAC на основі кейсів.....	40
РОЗДІЛ 4. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК ЄС	46
Підрозділ 4.1. Визначення та правова природа санкційного списку ЄС	46
Підрозділ 4.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку ЄС ...	49
Підрозділ 4.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку ЄС	51
Підрозділ 4.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку ЄС на основі кейсів	55
РОЗДІЛ 5. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	62
Підрозділ 5.1. Визначення та правова природа санкційного списку Великобританії	62
Підрозділ 5.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку Великобританії	64
Підрозділ 5.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку Великобританії	66
Підрозділ 5.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку Великобританії на основі кейсів	70
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Фінансові санкції є безумовно важливим інструментом у боротьбі з широким колом проблем, зокрема відмиванням коштів, фінансуванням тероризму, розповсюдженням зброї масового знищення та іншою незаконною діяльністю. Основна увага даної кваліфікаційної роботи зосереджена на найбільш відомих санкційних списках, їх юридичній природі, процесі включення та критеріях додавання до списку, а також на причинах та наслідках потрапляння до списків з дослідженням конкретних прикладів.

Причиною вибору теми є її зростаюча актуальність у зв'язку з сучасною економічною та політичною ситуацією. Світова фінансова система постійно розвивається, а боротьба з фінансовою злочинністю стає дедалі складнішою. Використання санкцій стало центральним інструментом у цій боротьбі і надзвичайно важливим є розуміння впливу таких заходів. Значення теми також підкреслено інтенсивним процесом оновлення санаційних списків.

Тема має наукове значення, оскільки містить поглиблений аналіз різних санкційних списків та впливу, який має включення до них на країни, юридичних та фізичних осіб.

Правова природа санкційних списків відрізняється залежно від юрисдикції, у якій вони створені. У деяких країнах санкційні списки можуть мати силу закону, а до фізичних та юридичних осіб, внесених до списку, можуть бути застосовані покарання і обмеження. В інших випадках списки можуть мати лише рекомендаційний характер, слугуючи попередженням фінансовим установам про необхідність проявляти підвищену належні обачність під час проведення операцій з фізичними та юридичними особами зі списку.

У кваліфікаційній роботі детально розглядатимуться чорний список та сірий список Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), санкційний список Управління контролю за іноземними активами (OFAC), санкційний список Європейського Союзу (ЄС) та санкційний список Сполученого Королівства (Великої Британії). Вибір об'єктів дослідження обумовлений значенням FATF у встановленні глобальних стандартів боротьби з

відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також важливістю санкційних режимів США, ЄС та Великої Британії у міжнародній політиці, підтримці світової безпеки та протидії економічним загрозам.

Дослідницьке питання роботи можна сформулювати наступним чином: «Якою є правова природа основних міжнародних санкційних списків (чорний та сірий списки FATF, санкційний список OFAC, санкційний список ЄС та санкційний список Великої Британії), як вони формуються та використовуються, і якими є наслідки їх застосування для юридичних та фізичних осіб?».

Метою дослідження є комплексний аналіз режимів фінансових санкцій та їх наслідків для окремих країн, організацій та осіб. Конкретні завдання включають визначення юридичної природи кожного списку, оцінку процесу їх складання, вивчення причин та наслідків потрапляння до списку.

Методологія дослідження включатиме комплексний огляд офіційних документів, наукової літератури, аналітичних статей та досліджень, новин, пов'язаних з темою дослідження. Формально-юридичний метод застосовано для з'ясування фактичного зв'язку між нормами, що регулюють санкції та їх реальним запровадженням та наслідками такого запровадження. Формально-логічні методи, зокрема аналіз, застосовуються для визначення підходів країн та організацій до регулювання питання санкцій та їх запровадження. Метод оцінки використано для визначення впливу санкцій на країну, організацію чи особу та їх ефективності у досягненні цілей накладення. Моніторинг та дослідження конкретних випадків (кейс-стаді) надає можливість відслідкувати конкретні ситуації, пов'язані з застосуванням санкцій, для отримання практичних даних щодо впливу санкцій на різні галузі.

Кваліфікаційна робота має на меті підсумувати наявну літературу про санкційні списки шляхом надання всебічного аналізу різних режимів санкцій.

РОЗДІЛ 1. ЧОРНИЙ СПИСОК FATF

Підрозділ 1.1. Визначення та правова природа чорного списку FATF

Метою підрозділу є розгляд визначення та правової природи чорного списку FATF з метою зрозуміти, що саме представляє собою цей список та яким чином він стосується світу санкційної політики. Завданням підрозділу є проаналізувати юридичну природу та статус FATF та його чорного списку.

Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) - це міжурядова організація, створена в 1989 році для боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Організація працює через глобальну мережу країн-членів, які разом розробляють і впроваджують політику та процедури запобігання фінансовим злочинам. Одним із ключових інструментів в арсеналі FATF для досягнення цих цілей є її списки, які поділяються на два види: чорний та сірий (детально розглянутий у розділі 2 кваліфікаційної роботи).

Чорний список FATF – це список країн і юрисдикцій, які вважаються такими, що мають недостатньо розвинутий режим боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ). Цей список складається на основі результатів взаємних оцінок, проведених представниками країн FATF, які оцінюють ефективність системи ПВК/ФТ країн відповідно до 40 Рекомендацій FATF щодо протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму.

Чорний список FATF вважається одним із найпотужніших інструментів у боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Країна, внесена до чорного списку FATF, вважається такою, що становить значний ризик для міжнародної фінансової системи, і її включення до списку є попередженням для міжнародної спільноти щодо необхідності проявити належну обачність під час здійснення фінансових операцій з установами, розташованими в цій країні. Згідно з висновками юристів Kinstellar: «Країни, включені до Чорного списку, являють собою суттєві кримінально-правові ризики для фінансових систем» [1, с. 4]. Країни внесені до чорного списку FATF, підлягають посиленому

моніторингу, а міжнародне фінансове співтовариство закликається до вжиття контрзаходів, у тому числі до економічних санкцій [2]. Таким чином, Чорний список відіграє значення у виконанні одного із основних завдань FATF – сприянні забезпеченню відповідності країн міжнародним нормам у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також створенні попереджувального механізму, що спонукає країни до прийняття заходів для запобігання фінансовим ризикам.

Правова природа чорного списку FATF не визначена міжнародним правом. Важливо зазначити, що це не список санкцій, а скоріше список країн, яким необхідно вдосконалити свої заходи ПВК/ФТ для запобігання фінансовим злочинам [2]. З цього приводу Кудас І.Б. зазначає:

Із формальної точки зору ФАТФ не може вважатися міжнародною організацією, оскільки вона не заснована на міжнародному договорі й не має затвердженого статуту (регламенту діяльності) [3, с. 218].

Юридична природа списку полягає в тому, що він є не обов'язковою рекомендацією FATF. Сама організація не має формальних юридичних повноважень, і чорний список не має юридично обов'язкового характеру, тому члени FATF не зобов'язані вживати заходів проти країн, які внесені до чорного списку [3, с. 221]. Так, у дослідженні юридичної фірми Kinstellat зазначено:

Тобто після внесення країни до Чорного списку FATF визначає умови, за яких така країна може бути виключена з Чорного списку (зазвичай містяться у плану дій (action plan), та рекомендує країнам-членам FATF вжити додаткові (посилені) заходи фінансового моніторингу, контролю за банківськими транзакціями та іншими операціями. Подальше запровадження та дотримання таких заходів країнами-членами FATF фактично залишаються на розсуд таких країн. Не можна не зауважити, що впровадження країнами-членами FATF таких імплементуючих кроків відбувається відповідно до обов'язкових для таких країн норм міжнародного права та їхнього внутрішнього законодавства. [4].

Проте чорний список визнано важливим інструментом міжнародної політики і уряди та фінансові установи часто враховують чорний список під час прийняття рішень щодо фінансових операцій та інвестицій [5, с. 373]. Саме тому

ефективність чорного списку FATF залежить від рівня співпраці його членів і міжнародної фінансової спільноти.

Чорний список FATF є предметом багатьох дискусій як в академічних, так і в політичних колах. Перша група стверджує, що це ефективний інструмент, тоді як інші критикують його як форму м'якого права, яка не має юридичної сили [6, с. 11-12; 7 с. 292]. Так, включення країни до чорного списку FATF не створює нових правових обов'язків для держави. Фактично, список є лише рекомендацією, яка накладає на країни-члени обов'язок дотримуватися певних стандартів у боротьбі зі відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення. Країни стають членами FATF на добровільній основі, тому Чорний список FATF не є прямою юридично зобов'язуючою нормою для країн, які не є її членами. Крім того, FATF не має повноважень вживати прямих заходів для покарання країн, що не відповідають її стандартам. Незалежно від точного правового статусу, Чорний список FATF є визначальним стандартом в галузі запобігання та боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Його визнання міжнародним співтовариством дозволяє забезпечити взаємну співпрацю та координацію зусиль у цій галузі між державами. Негативна реакція зазначених країн та підвищений контроль з їх боку є стимулом для країни, внесеної до Чорного списку, вжити заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Підрозділ 1.2. Процедура і критерії додавання у чорний список FATF

Метою підрозділу є розкриття процедури та критеріїв, які використовує FATF при додаванні країн до чорного списку. Основним завданням цього підрозділу є детальний опис процесу включення суб'єктів до чорного списку FATF, узагальнення та аналіз критеріїв, що використовуються в цьому процесі.

Рекомендації FATF, які були оновлені в лютому 2023 року, містять міжнародні стандарти щодо заходів протидії відмиванню коштів та

фінансуванню тероризму, а країни оцінюються щодо виконання ними цих стандартів [8]. FATF регулярно проводить взаємні оцінки ефективності режимів ПВК/ФТ своїх країн-членів. На основі цих оцінок FATF може внести країни до чорного списку, якщо буде визнано, що вони мають значні недоліки у своїх заходах ПВК/ФТ.

Процес внесення країни до чорного списку FATF виглядає наступним чином:

- Оцінка: процес оцінки включає експертну перевірку, під час якого представники інших країн-членів FATF оцінюють відповідну країну чи територію. Оцінка базується на інформації, наданій самою країною чи територією, а також інформації з інших джерел. Вона здійснюється відповідно до критеріїв, які включають ефективність системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в країні чи території, а також ступінь виконання Рекомендацій FATF [9]. FATF оцінює здатність країни виявляти та заморожувати активи, відстежувати доходи, одержані злочинним шляхом, розслідувати фінансові злочини, а також ефективність діяльності підрозділу фінансової розвідки країни [10].
- Публікація результатів оцінки та рішення щодо включення країни до чорного списку. Після оцінки країни та складання звіту, FATF публікує результати оцінки та рішення щодо включення країни до чорного списку. FATF надсилає країні список рекомендацій щодо реформування її законодавства та практик з питань боротьби зі відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Країна матиме встановлений часовий проміжок для вжиття необхідних заходів для усунення недоліків і приведення заходів ПВК/ФТ у відповідність з Рекомендаціями FATF [11]. Країна також може звернутися до FATF з пропозиціями щодо вдосконалення плану.
- Моніторинг: під час моніторингу FATF відстежує прогрес країни у щодо реалізації рекомендацій та виконанні взятті на себе зобов'язань

[12]. Країна повинна звітувати перед FATF про виконані дії та результати. У разі невиконання країною рекомендацій та зобов'язань FATF залишає країну у Чорному списку до належного виконання взятих зобов'язань за результатами повторної оцінки.

Критерії внесення до чорного списку FATF базуються на 40 рекомендаціях. Критерії розроблені для того, щоб гарантувати, що країни мають адекватні заходи ПВК/ФТ, включаючи впровадження ефективних заходів щодо належної перевірки клієнтів, ведення обліку та повідомлення про підозрілі операції. Вони можуть включати, але не обмежуються наступним:

- Відсутність належної законодавчої бази для реалізації заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.
- Відмова від криміналізації відмивання коштів та фінансування тероризму.
- Недостатні заходи щодо запобігання та виявлення відмивання коштів та фінансування тероризму або їх неналежне застосування.
- Невиконання резолюцій РБ ООН: країна або територія може бути включена до списку, якщо вона не виконує резолюції Ради Безпеки ООН (РБ ООН) щодо відмивання коштів і фінансування тероризму.
- Відсутність співпраці з міжнародними органами у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [8].

За останні роки до чорного списку FATF було додано кілька країн, зокрема М'янму, Північну Корею та Іран [13].

FATF зіткнулася з критикою за свій процес внесення до чорного списку, на який нібито надто впливають політичні міркування. У відповідь на цю критику організація вжила заходів для вдосконалення своїх процесів і підвищення прозорості прийняття рішень. Проте FATF заявила, що її процес є об'єктивним, прозорим і ґрунтується на всебічному та ретельному аналізі заходів щодо ПВК/ФТ країни [14]. Організація також підкреслила, що чорний список не є постійним і країни мають можливість продемонструвати свої зусилля щодо вдосконалення своїх заходів ПВК/ФТ і бути вилученими зі списку.

Процес виключення з чорного списку є суворим і передбачає ретельний моніторинг з боку FATF та її країн-членів. Щоб бути вилученою з чорного списку, країна повинна продемонструвати, що вона вжила заходів для усунення недоліків, які призвели до її включення [11]. Це може включати прийняття нового законодавства, покращення виконання існуючого законодавства та розширення співпраці з іншими країнами. Так, Кудас І.Б. дійшов наступного висновку: «Результатом їх [Резолюцій й Рекомендацій FATF] прийняття є внесення змін до національних правових систем багатьох країн світу» [3, с. 224].

Підрозділ 1.3 Причини та наслідки потрапляння до чорного списку FATF

Мета підрозділу полягає в тому, щоб розглянути причини, які призводять до того, що країна потрапляє до чорного списку FATF, та проаналізувати наслідки, які це може мати для країни та її економіки. Серед завдань підрозділу:

- Розглянути головні причини, які можуть призвести до включення країни до чорного списку FATF, включаючи відсутність відповідної законодавчої бази, недостатній контроль за операціями, пов'язаними зі злочинністю та корупцією.
- Проаналізувати наслідки включення країни до чорного списку FATF.
- Визначити можливі шляхи запобігання потраплянню країн до чорного списку FATF, зокрема запровадження належного контролю за операціями, пов'язаними з фінансовою злочинністю та корупцією, впровадження законодавчих змін та співпрацю з міжнародними організаціями.

Однією з основних причин потрапляння до чорного списку FATF є відсутність ефективних заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Країни, занесені до чорного списку FATF, часто мають слабкі інституційні рамки та неефективне законодавство для боротьби з такою

діяльністю. У багатьох випадках це відбувається через брак ресурсів або політичної волі для ефективного застосування заходів ПВК/ФТ.

Внесення до чорного списку має значні наслідки як з точки зору репутації, так і фінансової стабільності, зокрема:

- Фінансові санкції: багато країн погодилися запровадити фінансові санкції проти країн, занесених до чорного списку FATF [15]. Це може включати обмеження на види фінансових операцій, які можна здійснювати, а також обмеження на потік коштів до країни та з неї.
- Посилений контроль: внесення до чорного списку FATF часто призводить до посилення контролю з боку фінансових установ та інших країн. Очікується, що FATF та її члени будуть проводити посилену належну перевірку транзакцій та ділових відносин із юрисдикціями, занесеними до чорного списку [16, с. 158]. Це може призвести до збільшення операційних витрат для компаній, що працюють у країні, а також до зменшення інвестиційних і торгових можливостей [17].
- Труднощі з доступом до міжнародних фінансових систем: країни, які внесені до чорного списку FATF, можуть зіткнутися з труднощами з доступом до міжнародних фінансових систем, наприклад міжнародної банківської системи. Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк можуть вирішити обмежити доступ до фінансування для країн, які внесені до чорного списку FATF [17]. Фінансовий сектор країни може бути відрізаний від міжнародної фінансової системи, що у свою чергу призведе до обмеження доступу до фінансування та інвестицій [18, с. 165]. Таким чином, економіки стають все більш залежними від готівки, що є сприятливим для зростання долі чорного ринку, а також злочинності та корупції [19].
- Шкода репутації: Чорний список FATF потенційно може завдати суттєвої шкоди репутації та економіці країни, у першу чергу через згаданий вище посилений регуляторний контроль та скорочення

інвестицій, міжнародної торгівлі та фінансових операцій [6, с. 13]. Чорний список FATF може служити стримуючим фактором для іноземних інвесторів і компаній, які можуть бути стурбовані ризиками, пов'язаними з веденням бізнесу в юрисдикції високого ризику [20]. Крім того, країнам може бути важко відновити свою репутацію навіть після того, як вони вжили заходів для вирішення проблем, які призвели до їхнього включення до списку.

- Окрім впливу на фінансовий сектор, чорний список FATF також може мати правові наслідки. Рекомендації FATF не є юридично обов'язковими, проте є міжнародно визнаними стандартами. До того ж, Резолюція Ради ООН 1617 закликає усі держави-члени ООН дотримуватись рекомендацій FATF [21]. Відповідно до дослідження Сабі Гошрай «Невиконання юридичною особою цих вказівок (*Рекомендації FATF про встановлену поведінку для банків і фінансових установ*) може розглядатися як невід'ємна регуляторна слабкість у наглядовій юрисдикції» [22, с. 528].

У жовтні 2022 FATF підкресли важливість продовження зусиль у боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, а також у посиленні заходів ПВК/ФТ у всьому світі [23]. Зобов'язання FATF співпрацювати з країнами з чорного списку, щоб допомогти їм підвищити якість ПВК/ФТ режимів є важливим аспектом ролі організації глобальної боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму.

Підрозділ 1.4 Наслідки потрапляння до чорного списку FATF на основі кейсів

Метою підрозділу є дослідження наслідків потрапляння країн до чорного списку FATF на основі конкретних кейсів та впливу на економіку, фінансову систему та міжнародні відносини. Завдання включає аналіз кейсів країн, які потрапили до чорного списку FATF, з описом впливу різних обмежень. Завдання

також включає аналіз наслідків для фінансових інституцій, що діють у країнах, а також на доступність фінансових послуг для населення та бізнесу. Крім того, завдання полягає у визначенні можливих шляхів виходу країн з чорного списку FATF та аналізі ефективності застосування різних стратегій у цьому процесі.

Так, реальним прикладом є Україна, яка була внесена до чорного списку FATF у 2001 році. До країни було застосовано економічні санкції стосовно банківської галузі та сфери фінансових послуг [24, с. 282]. Однак ситуація покращилася, коли Україна здійснила низку реформ для усунення недоліків, виявлених FATF. Серед таких реформ варто зазначити прийняття комплексного нормативно-правового акту - Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 року, яким було вперше закладено основи системи фінансового моніторингу та закріплено поняття «легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом». Іншим важливим кроком стало внесення змін до Кримінального кодексу України щодо того, яке діяння необхідно визнавати легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. Наслідком здійснення реформ стало виключення України з чорного списку в 2004 році.

Іран неодноразово потрапляв до чорного списку. У 2008 році країна вперше була додана до чорного списку FATF, що призвело до значного скорочення іноземних інвестицій та зниження вартості іранського ріала. Банківський сектор країни також серйозно постраждав: багато міжнародних банків відмовлялися вести справи з іранськими банками, а ті, які це робили, зіткнулися з підвищеною регулятивною перевіркою та витратами на дотримання вимог. У 2016 році Іран було додано до чорного списку FATF через неусунення значних недоліків у боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, зокрема через нератифікацію Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермської конвенції), якою врегульовано питання криміналізації транснаціональних злочинних діянь [15]. У 2018 році контр дії щодо Ірану були тимчасово призупинені, але в 2020 році його знову додали до чорного списку. У

випадку з Іраном потрапляння до чорного списку FATF призвело до зниження міжнародного товарообігу, що мало значний вплив на його економіку. Більш того, FATF закликав своїх членів та всі юрисдикції: вимагати посилення наглядової перевірки філій та дочірніх підприємств фінансових установ, що знаходяться в Ірані; запровадити посилені механізми звітності або систематичну звітність про фінансові операції; та вимагати підвищення вимог до зовнішнього аудиту для фінансових груп стосовно будь-яких їх філій та дочірніх підприємств, розташованих в Ірані [25, с. 2]. США запровадили санкції проти Ірану у відповідь на включення його до Чорного списку FATF [15]. Це призвело до значних обмежень на торгівлю між Іраном і Сполученими Штатами, а також з іншими країнами, які наслідували приклад Сполучених Штатів. У 2023 FATF чітко сформулово одну з основних умов призупинення контрзаходів щодо Ірану наступним чином: «Якщо Іран ратифікує Палермську конвенцію та Конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму відповідно до стандартів FATF, FATF ухвалить рішення про наступні кроки, зокрема про призупинення контрзаходів» [13].

Одним із реальних випадків додавання країни до чорного списку FATF є М'янма. У 2020 році країну було додано до сірого списку FATF країн, які становлять ризик для міжнародної фінансової системи через недоліки в їхній системі ПВК/ФТ [26]. Представники фінансового сектору М'янми зазначають, що ймовірною причиною є неврегульованість діяльності казино та проблема транскордонної контрабанди [27]. Через відсутність прогресу М'янма була внесена до чорного списку FATF у 2022 році [2]. У результаті цього включення М'янма зіткнулася з посиленням контролем з боку міжнародної фінансової спільноти, в результаті чого негативного впливу зазнав фінансовий сектор країни. Попри це, FATF намагається не допустити негативного впливу контролю на звичайних громадян:

Застосовуючи посилені заходи належної обачності, країни повинні гарантувати, що потоки коштів для гуманітарної допомоги, законної діяльності громадських організацій та грошових переказів не порушуються [13].

У 2011 році Північну Корею було додано до чорного списку FATF за її причетність до незаконної діяльності, включаючи відмивання коштів, торгівлю наркотиками та фінансування розробки зброї масового знищення. Одним з наслідків став заклик до «закриття діючих філій, відділень та представництв банків та припинення кореспондентських відносин з банками КНДР» [25, с 1]. Останніми роками Північна Корея робила спроби посилити боротьбу з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, але вона залишається в чорному списку FATF.

У 2022 році Росія була предметом багатьох дискусій щодо її потенційного включення до чорного списку FATF. Видання The Washington Post стверджувало, що триваюча агресія Росії в Україні та постійні погрози ядерною зброєю, а також відсутність механізмів протидії фінансуванню тероризму надають можливість включення країни до чорного списку [28]. Національний банк України закликав FATF включити Росію до чорного списку, мотивуючи це тим, що країна продовжує співпрацювати з юрисдикціями, включеними до чорного списку FATF, а також із терористичними організаціями [29]. Однак FATF вирішила не додавати Росію до чорного списку [30]. Попри це, у лютому 2023 року FATF прийняла рішення призупинити членство Російської Федерації в організації. Окрім цього, FATF підкреслили важливість посиленої уваги до можливих ризиків, пов'язаних з Російською агресією:

FATF продовжує закликати всі юрисдикції залишатися пильними щодо загроз цілісності, безпеці та безпеці міжнародної фінансової системи, що виникають унаслідок війни Російської Федерації проти України. FATF повторює, що всі юрисдикції повинні бути уважними до можливих ризиків, що виникають через обхід заходів, вжитих для захисту міжнародної фінансової системи, і вживати необхідних заходів для пом'якшення цих ризиків [31].

У результаті дослідження визначення та правової природи чорного списку FATF можна зробити висновок, що цей список представляє собою інструмент

міжнародної політики, який використовується для боротьби зі злочинністю та фінансуванням тероризму. FATF визначає країни та території, які не ефективно борються зі злочинністю та не відповідають міжнародним стандартам по боротьбі зі спробами легалізувати доходи від злочинних діянь.

Чорний список FATF є інструментом, який використовується для боротьби зі злочинністю та фінансуванням тероризму шляхом обмеження доступу до фінансових ресурсів. Цей список є рекомендаційним та не є юридично зобов'язуючим для держав. FATF не має повноважень самостійно накладати санкції чи обмеження, але має вплив на міжнародну спільноту через свої рекомендації та стандарти. Чорний список FATF є рекомендацією, яка вимагає від країн-членів вживати заходи щодо посиленого контролю фінансових відносин з країнами та територіями, які не відповідають міжнародним стандартам.

На основі дослідження процедури та критеріїв додавання країн до чорного списку FATF можна зробити висновки, що FATF використовує ретельний та систематичний підхід при визначенні країн, які потрібно включити до чорного списку. Оцінка країн здійснюється згідно з визначеними критеріями та залежить від певних факторів, таких як рівень розвитку фінансової системи, наявність профільних законодавчих актів, ефективність контролю за грошовими потоками та інші.

Окрім того, FATF здійснює моніторинг країн, які вже включені до чорного списку, та перевіряє їх на виконання необхідних заходів для виключення зі списку.

Висновки підрозділу «Причини та наслідки потрапляння до чорного списку FATF» дають підстави вважати, що включення країн до чорного списку FATF має значний вплив на економіку та геополітичну ситуацію в країні. У підрозділі розглянуто основні причини, які призводять до включення країн до чорного списку FATF, такі як відсутність відповідної законодавчої бази та недостатній контроль за операціями, пов'язаними зі злочинністю та корупцією. Наслідки включення країни до чорного списку FATF включають зниження інвестицій та

торгівлі, застосування заходів підвищеного контролю за фінансовими установами та можливе накладення санкцій з боку окремих країн.

За результатами дослідження наслідків потрапляння до чорного списку FATF на прикладі України, Ірану, Північної Кореї та М'янми, можна зробити наступні висновки. Потрапляння країни до чорного списку FATF має серйозні наслідки для економіки та міжнародних відносин, зокрема обмеження доступу до міжнародних фінансових ресурсів та послуг, збільшення витрат на співпрацю з фінансовими установами у країні та посилення вимог щодо звітності. У кожному з кейсів наслідки потрапляння до чорного списку FATF мали свої специфічні особливості відповідно до рівня розвитку економіки та фінансової системи, а також політичного контексту.

За результатами дослідження було визначено, що ефективність стратегій виходу країн з чорного списку FATF залежить від широкого спектру факторів, включаючи реформування законодавчої бази, належний контроль за фінансовою діяльністю та співпрацю з міжнародними організаціями.

РОЗДІЛ 2. СІРИЙ СПИСОК FATF

Підрозділ 2.1. Визначення та правова природа сірого списку FATF

Метою підрозділу є детальний розгляд визначення та правової природи сірого списку FATF. Завдання підрозділу:

- Визначити сутність та значення терміну «сірий список» у контексті діяльності FATF.
- Проаналізувати правову природу сірого списку FATF, зокрема в контексті його співвідношення з міжнародним правом.

Публікація сірого списку країн є наступним із ключових інструментів, які FATF використовує для досягнення своєї мети. Сірий список FATF - це список країн, які були визначені як такі, що мають стратегічні недоліки в режимах боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму [32]. Сірий список FATF служить попередженням для країн і юрисдикцій щодо вжиття заходів для усунення недоліків у сфері ПВК/ФТ.

Мета сірого списку полягає в тому, щоб заохотити ці країни вжити негайних та ефективних заходів для усунення своїх недоліків і сприяти більшій прозорості та підзвітності у фінансовій системі [32]. Сірий список розглядається як можлива передумова для додавання до чорного списку, оскільки країни, які вчасно не усунуть свої недоліки, можуть зрештою потрапити в чорний список.

Правова природа сірого списку FATF полягає в тому, що він не є офіційним списком санкцій, але його рекомендації є обов'язковими для виконання усіма країнами, що є членами FATF. Країни, які потрапляють до сірого списку, зобов'язані прийняти конкретні заходи для зменшення ризиків фінансування тероризму та відмивання грошей.

Юридична природа сірого списку FATF є предметом дебатів серед вчених-юристів і фінансових експертів. FATF не має повноважень вимагати виконання своїх рекомендацій, натомість покладається на співпрацю та підтримку своїх

країн-членів [33]. Список не накладає безпосередніх обмежень на країни. Хоча список не є юридично обов'язковим, він має переконливий вплив на країни та їхні фінансові установи, спонукаючи їх виконувати рекомендації FATF, щоб уникнути репутаційної шкоди та потенційних фінансових санкцій [6, с. 12]. Інші стверджують, що сирій список слід розглядати як інструмент «м'якого права», тобто це необов'язкове джерело вказівок, яке використовується для формування поведінки держав та інших учасників міжнародного співтовариства [22, с. 523-524]. Незалежно від юридичної природи сірого списку FATF, він широко визнаний як важливий інструмент для заохочення країн до впровадження ефективних заходів ПВК/ФТ.

Підрозділ 2.2. Процедура і критерії додавання у Сирій список FATF

Метою цього підрозділу є дослідження процедури і критеріїв додавання країн до Сірого списку FATF. Завдання підрозділу полягає в аналізі механізмів, які використовує FATF для включення країн до Сірого списку, та визначення основних критеріїв, які використовуються для цього.

Сирій список FATF складається з країн, які вважаються такими, що мають недостатньо ефективні режими ПВК/ФТ. Ці країни потрапили до списку, тому що вони не повністю виконали рекомендації FATF або не досягли достатнього прогресу в усуненні недоліків у своїх режимах ПВК/ФТ [32].

FATF визначає країни в сірому списку на основі оцінки їхніх режимів боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Цей процес оцінювання здійснюється членами FATF і базується на системі експертної оцінки, під час якої країну перевіряє група експертів з інших країн. Ця оцінка враховує різні чинники, включаючи законодавчу базу країни, правоохоронну та судову системи, заходи нагляду за фінансовим сектором та наявність ресурсів для реалізації заходів ПВК/ФТ. Процес оцінювання проводиться на регулярній основі та оновлюється за потреби.

Якщо в країні виявлено недоліки в режимах боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, FATF працює з країною над розробкою плану дій, який визначає кроки, які країна повинна вжити для покращення своїх режимів [34]. Потім країні надається визначений часовий проміжок для усунення цих недоліків, протягом якого вона підлягає посиленому контролю з боку FATF [35]. FATF також надає технічну допомогу та підтримку країні, щоб допомогти їй реалізувати план дій [36].

Метою плану дій є надання країні можливості усунути недоліки та повністю відповідати міжнародним стандартам боротьби з ПВК/ФТ [37]. Якщо буде визнано, що країна досягла достатнього прогресу в усуненні цих недоліків, її можуть виключити з сірого списку. Якщо країна не досягне значного прогресу в усуненні недоліків, до неї можуть бути застосовані більш суворі заходи, включно з внесенням до чорного списку FATF [38].

Критерії для внесення до сірого списку базуються на ефективності заходів країни щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, включаючи ступінь виконання рекомендацій FATF, рівень ризику, який становить країна, і рівень співпраці з FATF [39, с. 4]. FATF також може враховувати інші фактори, такі як рівень ресурсів, виділених на заходи ПВК/ФТ, і ефективність системи ПВК/ФТ країни.

У 2022 декілька видань опублікували інформацію про те, що FATF готується проводити щорічні перевірки на застосування країнами правил боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму щодо постачальників віртуальних активів (зокрема, криптовалюти), які працюють у їхній юрисдикції [40, 41]. Попри це, сама організація таку інформацію офіційно не підтвердила. Стандарти FATF для постачальників віртуальних активів і криптобірж мають вирішальне значення для запобігання незаконному використанню криптовалют та «вимагають від країн оцінювати та зменшувати ризики, пов'язані з фінансовою діяльністю та постачальниками віртуальних активів; ліцензувати або реєструвати постачальників і піддавати їх нагляду або моніторингу з боку компетентних національних органів» [42]. Країни, які не

дотримуються цих стандартів, ризикують потрапити до сірого списку, що може призвести до обмеження розвитку та зростання їх криптовалютної індустрії. FATF очікує, що саме відповідність постачальника віртуальних активів її вимогам здатна підвищити довіру до технології блокчейн [43].

Щоб вийти з сірого списку FATF, країни повинні продемонструвати значний прогрес в усуненні своїх недоліків у сфері ПВК/ФТ та впровадженні необхідного законодавства та правозастосовних заходів. Наприклад, у 2022 році Пакистан було виключено з сірого списку після виконання усіх 34 пунктів комплексного плану дій, який включав внесення поправок до Закону про боротьбу з відмиванням грошей 2010 року щодо направлення репортів щодо підозрілої активності під час операцій, а також надання повноважень Наглядовій раді національних заощаджень щодо розгляду таких звітів, посилення вимог щодо ідентифікації клієнтів банківськими установами та запровадження заборони проведення операцій у випадку невиконання цим вимог [44].

Підрозділ 2.3 Причини та наслідки потрапляння до сірого списку FATF

Метою підрозділу є дослідження причин, які призводять до включення держави до сірого списку FATF, а також аналіз наслідків цього процесу. Завданням є виявлення факторів, що впливають на потрапляння держав до сірого списку FATF, оцінка можливих наслідків для держави та її економіки, а також розгляд можливих шляхів для виключення зі списку.

Однією з основних причин потрапляння до сірого списку FATF є відсутність ефективного законодавства та нормативних актів щодо ПВК/ФТ. Це може бути наслідком відсутності політичної волі для прийняття та виконання таких заходів або недостатніх ресурсів для їх ефективного впровадження. Іншою поширеною причиною потрапляння до списку є відсутність належного виконання існуючих законів і нормативних актів [45]. Це може бути результатом поганої координації

між державними установами або браку ресурсів чи персоналу для ефективного виконання норм.

Наприклад, ОАЕ потрапили до сірого списку у 2022 році через недостатнє регулювання транскордонного потоку незаконних коштів [46]. Подібним чином Марокко було додано до сірого списку через обмежене розуміння ризиків відмивання коштів, відсутність належної інституційної бази, недостатню співпрацю між компетентними органами держави [47, с. 4].

Наслідки перебування в сірому списку не такі серйозні, як потрапляння в чорний список, але все ще завдають значного негативного впливу юрисдикції.

Перебування в сірому списку FATF має значні наслідки для країни та її фінансової системи. По-перше, це може призвести до втрати довіри до фінансової системи країни та зашкодити її репутації, зробивши її менш привабливою для іноземних інвесторів [48, с. 11]. Відповідно до статті Базельського інституту управління, наслідком потрапляння до списку є значне скорочення притоку капіталу та прямих іноземних інвестицій [49]. По-друге, потрапляння до сірого списку може підштовхнути міжнародне співтовариство до накладення на країну фінансових санкцій [50]. Наприклад, наслідком додавання Кайманових островів до списку стало подальше включення країни до списку «третіх країн із високим рівнем ризику» [51]. У найгіршому випадку потрапляння до сірого списку може призвести до повної ізоляції країни від міжнародної фінансової спільноти, що має руйнівний вплив на її економіку. Так, у Звіті Міжнародного валютного фонду зазначено, що додавання країни до сірого списку призводить до падіння ВВП у середньому на 7.6% [52, с. 23].

Потрапляння до сірого списку призводить до посиленого контролю. Країна може зіткнутися з труднощами при доступі до міжнародних фінансових ринків і стати об'єктом посиленого контролю з боку фінансових установ [53]. Такий посилений контроль ускладнює участь у транскордонних фінансових операціях, підвищує вартість та часові проміжки проведення таких транзакцій [54, 55]. Крім того, від банків та інших фінансових установ вимагатиметься дотримання суворіших правил ПВК/ФТ при проведенні операцій з країною з сірого списку

[56]. Це може призвести до зниження прибутковості та конкурентоспроможності країни у міжнародній торгівлі.

Перебування в сірому списку FATF може призвести до скорочення потоку грошових переказів до країни, оскільки міжнародні фінансові установи можуть боятись надсилання грошей до юрисдикції з високим ризиком. Згідно зі статтею Анжеліки Хельвегер: «Існує також ризик того, що банки припинять відносини з клієнтами, які знаходяться в юрисдикціях з високим ризиком, щоб заощадити на значних витратах на дотримання вимог» [37]. Більш того, власне населення країни зазнає труднощів при доступі до міжнародних фінансових послуг, таких як міжнародні грошові перекази та обмін валюти [34]. Можливість відкриття банківського рахунку закордоном також є вкрай низькою [57].

Окрім економічних наслідків, потрапляння до сірого списку FATF також може мати значні соціальні та політичні наслідки. Втрата довіри та репутації може призвести до зниження довіри суспільства до уряду та фінансових установ. Так, відповідно до статті Джиліан Гарі:

Наприклад, в Уганді уряд заморозив банківські рахунки трьох неурядових організацій та заарештував одного керівника. У Сербії після того, як країна була включена до сірого списку, уряд запросив у банків приватні дані клієнтів, які містили інформацію про 50 неурядових організацій та ЗМІ, багато з яких критикували президента Сербії [34].

Це також може призвести до зростання рівня корупції та злочинної діяльності, оскільки країни зі слабкими системами ПВК/ФТ є більш привабливими для осіб, які власне прагнуть використати їх з метою відмивання коштів та фінансування незаконної діяльності [58, с. 38].

До інших політичних наслідків можна віднести зниження міжнародного співробітництва та посилення дипломатичної напруги, оскільки країни зіштовхуються з міжнародним тиском задля її спонукання усунення недоліків у системі ПВК/ФТ [59]. Додавання до сірого списку значно зменшує шанс країни на отримання міжнародного займу [60]. Це приводить до зменшення доступу до іноземного фінансування важливих проєктів, наприклад інфраструктурних чи науково-технологічних, що може негативно вплинути на загальний економічний розвиток країни.

Потрапляння до сірого списку FATF також має негативний вплив на здатність країни залучати іноземних працівників та створювати нові робочі місця, приваблювати туристів [58, с. 40; 59].

Підрозділи 2.4 Наслідки потрапляння до сірого списку FATF на основі кейсів

Мета підрозділу полягає в аналізі наслідків потрапляння держави до сірого списку FATF на основі конкретних кейсів. Завдання підрозділу:

- Визначити держави, які потрапили до сірого списку FATF та висвітлити їхні особливості.
- Розглянути кейси держав, які потрапили до сірого списку FATF та проаналізувати наслідки цього для них.
- Оцінити ефективність заходів, які держави, що потрапили до сірого списку FATF, прийняли для виходу з нього.

Туреччину було додано до сірого списку FATF у 2021 році через нерегульованість питання участі некомерційних організацій у фінансуванні тероризму та відсутності цільових фінансових санкцій за участь у діях, пов'язаних з тероризмом [34]. Серед наслідків варто зазначити ускладнення міжнародної торгівлі, зокрема через запровадження складніших вимог для імпорту та експорту [61]. Серйозний негативний впливу очувався і на інвестиційний сектор. Так:

Згідно з дослідженнями МВФ, в середньому сірі списки призводять до зменшення притоку капіталу на 7,6% ВВП і зменшення прямих іноземних інвестицій на 3% ВВП. Враховуючи, що 3% ВВП Туреччини в 2020 році становить 21,6 мільярда доларів, внесення до списку може посилити і без того серйозний відтік іноземного капіталу з країни. З 2007 по 2020 рік прямі іноземні інвестиції скоротилися з \$19 млрд до \$5,7 млрд. Оскільки прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у просуванні інновацій та стимулюванні місцевої економіки, скорочення припливу капіталу, ймовірно, матиме довгостроковий вплив на зростання ВВП [34].

Згідно зі статтею *Bianet*, включення до сірого списку FATF також може підштовхнути ЄС додати Туреччину до списку країн, які не є членами ЄС, але становлять загрозу для фінансової системи Союзу [62]. Крім того, зниження інвестицій та економічної активності посилили валютну кризу в Туреччині та призвели до ще більшого падіння вартості турецької ліри [34].

Маврикій був доданий до сірого списку FATF у 2020 році та залишався в ньому до 2022 року. За даними *The Africa Report*:

Застосування посиленої належної перевірки призвело до серйозних затримок у виплатах банками та укладенні угод. Це негативно вплинуло на торгівлю, збільшило витрати на транскордонні операції та обмежило здатність країни ефективно вести бізнес. У деяких випадках інвестори вирішували перенести місцезнаходження свого бізнесу, тоді як нові інвестори шукали юрисдикції, які відповідають вимогам [55].

Таким чином, внесення до списку призвело до посилення моніторингу фінансового сектора країни, що спричинило негативний вплив на банківську систему та економіку в цілому. Інвестори також висловили занепокоєння щодо інвестування у фонд, який знаходиться в країні, що входить до сірого списку FATF [63]. Рівень міжнародної економічної активності підвищився лише після виключення з сірого списку.

Непал - ще одна країна, яка зіткнулася з можливістю потрапити до сірого списку FATF. FATF висловила стурбованість відсутністю прогресу в зусиллях країни по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. [64]. Серед можливих наслідків було відзначено наступні:

Внесення до «сірого» списку може завдати шкоди економіці Непалу, яка сильно залежить від іноземної допомоги, грошових переказів та імпорту. Країна в сірому списку потенційно може зіткнутися з такими проблемами, як відсутність торговельних можливостей, зниження кредитних рейтингів і наступне скорочення економіки [65].

Демократична Республіка Конго (ДРК) є ще одним прикладом країни, яка потрапила до сірого списку FATF. Відповідно до оцінки, проведеної у 2021 році, законодавча база країни у сфері ПБК/ФТ не відповідає Рекомендаціям FATF, ризики легалізації корупційних коштів є вкрай високими, а у фінансових операціях усе ще широко використовуються готівкові кошти [66, с. 8]. Через те,

що ДРК включено до сірого списку, державам, які підтримують ділові відносини з країною, доведеться частіше проводити розширену перевірку та гарантувати, що вони повністю враховують ризики, пов'язані з роботою з банками ДРК [37].

У 2021 році Мальту також було додано до сірого списку через занепокоєння щодо розкриття достовірної інформації про бенефіціарних власників, недостатньо ефективного використання механізмів фінансової розвідки та розслідування злочинів, пов'язаних з ухиленням від сплати податків [67]. Відповідно до опитування, проведеного Асоціацією роботодавців Мальти, бізнес очікував значний вплив додавання країни до сірого списку на економіку:

Опитування показало, що 88% респондентів вважають, що внесення FATF до сірого списку негативно вплине на економіку Мальти, а 64% очікують сильних наслідків.

71% компаній очікують, що внесення в сірий список безпосередньо вплине на їхній бізнес, а 63% респондентів повідомили, що внесення в сірий список вплине на них протягом найближчих шести місяців.

Компанії у сфері фінансових послуг, ігор та інших послуг очікують сильніших наслідків, ніж у виробництві, оптовій та роздрібній торгівлі та туризмі [68].

Однак Мальта вжила активних заходів для вирішення цих проблем і була виключена з сірого списку в 2022 році [35]. Згідно зі статтею Citco, Мальту було вилучено з сірого списку після значного прогресу у стратегічній боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, зокрема шляхом боротьби з ухиленням від сплати податків та способу розкриття інформацій про бенефіціарних власників [69]. Компанія також зазначає, що видалення з сірого списку має позитивний вплив на репутацію Мальти та підвищує увагу до регіону з боку країн, які бажають започаткувати бізнес в Європі [69].

Іншим прикладом країни, яка зіткнулася з наслідками включення до сірого списку FATF, є Марокко. У 2021 році Марокко було додано до сірого списку, не дивлячись на наявний прогрес у виявленні ризиків відмивання коштів чи фінансування тероризму [70]. У країні значно підвищилась кількість повідомлень про підозрілі транзакції, а також було проведена робота щодо

посилення внутрішнього контролю в пунктах обміну валют [71]. Щоб вирішити ці проблеми, у Марокко вжили низку заходів для посилення своїх заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, включаючи вдосконалення своїх нормативних актів та розвиток міжнародного співробітництва, підвищення ефективності санкційного режиму та вдосконалення механізмів розслідування відмивання коштів та конфіскації доходів, отриманих злочинним шляхом і, як наслідок, країну було виключено з сірого списку [32].

Додавання до сірого списку має і позитивний ефект. Так, Кайманові Острови були додані до списку у 2021 році через відсутність штрафів і примусових заходів з боку регулюючих органів [72]. Наразі країна вжила заходів для вдосконалення свого режиму ПВК/ФТ, у тому числі шляхом накладення адекватних та ефективних санкцій у випадках, коли відповідні сторони (включаючи юридичних осіб) не подають точну, адекватну та актуальну інформацію про бенефіціарних власників [44].

Одним із прикладів є Україна, яка була внесена до сірого списку FATF у 2010 році. Внесення до списку призвело до посилення перевірки фінансового сектора країни, що створило навантаження на її банківську систему. Це мало негативний вплив на загальну економіку країни, оскільки ускладнювало роботу підприємств і отримання доступу до фінансових послуг для фізичних осіб. Як згодом зазначили представники FATF:

З того часу Україна продемонструвала прогрес у вдосконаленні свого режиму протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, в тому числі шляхом прийняття законодавства, спрямованого на вирішення питань, пов'язаних з криміналізацією відмивання коштів і фінансування тероризму та заморожування активів терористів відповідно до Резолюції РБ ООН 1373 [73].

У випадку Пакистану внесення до сірого списку у 2018 році призвело до обмеження доступу до міжнародного фінансування [74]. Так, рейтингове агентство Fitch Ratings знизило суверенний рейтинг країни з В- до ССС+. Це відбулося після того, як Moody's – інше кредитно-рейтингове агентство –

знизило рейтинг Пакистану до негативного [75]. Істотно постраждало і ВВП країни:

Цілком можливо, що повторне входження Пакистану до сірого списку FATF у червні 2018 року знищило більшу частину його зростання ВВП за першу половину 2018 року. За цим слідують приголомшливі втрати в розмірі 10,31 мільярда доларів США у 2019 році [48, с. 12].

Однак після вжиття заходів щодо вдосконалення своєї системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Пакистан було вилучено з сірого списку у жовтні 2022 року, що сприймалося як позитивна подія для його фінансового сектору та репутації [44]. Відповідно до дослідження Базельського інституту, позитивними наслідками для Пакистану можуть стати наступні: розширення доступу до фінансових ресурсів, зокрема іноземної допомоги та позик, прямих іноземних інвестицій, та допомога в ліквідації наслідків повеней [76].

У результаті дослідження було встановлено, що сірий список є інструментом, який FATF використовує для виявлення та моніторингу країн з потенційними проблемами у сфері боротьби з відмивання коштів та фінансування тероризму.

Аналіз правової природи сірого списку FATF дозволяє зробити висновок, що він не є обов'язковим для виконання країнами і носить рекомендаційний характер. Попри те, що юридична природа сірого списку FATF є предметом дебатів серед експертів, сірий список FATF має значний вплив на країни, які включені до списку.

Дослідивши процедуру і критерії додавання країн до сірого списку FATF, можна зробити наступні висновки. Основним критерієм для включення країн до Сірого списку FATF є оцінка їхньої системи протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму. Крім того, для включення країни до сірого списку FATF можуть використовуватись інші критерії, такі як відсутність або недостатня регулятивна база, високий рівень корупції, недостатня співпраця з

іншими країнами у боротьбі з легалізацією доходів та фінансуванням тероризму тощо. Оцінка дотримання цих стандартів проводиться експертами з країн-членів FATF. Як правило, для виходу зі сірого списку FATF країна повинна довести, що вона ефективно виконує свої зобов'язання в галузі AML/CFT та приймає необхідні законодавчі та інші заходи для запобігання легалізації доходів та фінансуванню тероризму.

Було встановлено, що існує кілька основних факторів, які призводять до включення держави до сірого списку FATF, зокрема слабка нормативна база та недостатньо розвинені системи контролю та моніторингу. Наслідки потрапляння до сірого списку можуть бути серйозними для держави та її економіки, зокрема складність у здійсненні міжнародних фінансових операцій, зменшення інвестиційного потоку, падіння ВВП.

У результаті аналізу кейсів 9 держав було виявлено, що наслідки потрапляння до сірого списку FATF можуть бути серйозними для економіки та міжнародного співробітництва держави. Крім того, наслідки можуть мати довгостроковий ефект на репутацію країни та її фінансові можливості. Було визначено, що причинами потрапляння держав до сірого списку FATF можуть бути несвоєчасне впровадження міжнародних стандартів протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, недостатній контроль за фінансовим сектором, а також слабка співпраця з міжнародними партнерами у цій сфері.

РОЗДІЛ 3. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК OFAC

Підрозділ 3.1. Визначення та правова природа санкційного списку OFAC

Мета підрозділу полягає у розкритті поняття та правової природи санкційного списку OFAC. Завдання полягає у детальному аналізі правових документів, які визначають створення та функціонування цього списку, а також наданні інформації про правову основу списку.

Список Управління з контролю за іноземними активами (OFAC) - це добірка осіб, компаній і організацій, які підпадають під фінансові санкції, накладені урядом Сполучених Штатів. Список OFAC є важливим інструментом у реалізації режиму санкцій Сполучених Штатів і служить попередженням для фізичних та юридичних осіб про ризики, пов'язані з веденням бізнесу з організаціями, зазначеними в списку. Він також слугує стримуючим фактором для потенційних порушників і надає уряду Сполучених Штатів засіб для відстеження та моніторингу незаконних фінансових операцій.

Правову природу списку OFAC можна охарактеризувати як регулятивну, спрямовану на запобігання незаконним фінансовим операціям і обмеження грошових потоків особам і організаціям, які становлять загрозу національній безпеці, зовнішній політиці та економіці Сполучених Штатів [77]. Юридична сила списку базується на різних правових актах, зокрема Законі про торгівлю з ворогом, Законі про міжнародні надзвичайні економічні повноваження і Патріотичному акті [78; 79; 80]. Ці закони надають виконавчій владі повноваження вводити економічні санкції проти фізичних та юридичних осіб, які загрожують національній безпеці, зовнішній політиці чи економічним інтересам США. Як зазначено у статті Колдовського М.В.:

«Даним Законом надаються надзвичайно широкі повноваження виконавчій владі по пошуку і арешту терористів, а також фінансовим контрольним органам широкі можливості по слідкуванню за підозрілими фінансовими операціями, що потягнуло за

собою цілу низку змін у законодавчих документах США, особливо тих, що стосуються банківської таємниці» [81, с. 2].

Закон про міжнародні надзвичайні економічні повноваження 1977 року надає президенту Сполучених Штатів повноваження накладати санкції у відповідь на надзвичайний стан країни, що виникає внаслідок незвичайної та надзвичайної загрози для національної безпеки, зовнішньої політики чи економіки Сполучених Штатів [79, sec. 202]. Президенту також надано повноваження блокувати активи фізичних та юридичних осіб, які становлять загрозу для Сполучених Штатів, і забороняти імпорتنі чи експортні операції з ними [79, sec. 203].

Юридична природа санкцій OFAC залишається предметом численних дискусій. Санкції є законним інструментом зовнішньої політики США, оскільки вони санкціоновані Конгресом США на основі чітко визначеної національним законодавством процедури. Попри це, сфера впливу запровадження санкцій є екстериторіальною та поширюється за межі США, що суперечить загальновизнаним концепціям міжнародного права. Седрік Рингаерт зазначає наступне:

«З класичної точки зору, проекція влади держави та її здійснення за межами юрисдикції потім стають проблемою для міжнародного права юрисдикції, коли вони стосуються діяльності за кордоном, тобто за межами території держави. Це пов'язано з тим, що така «екстериторіальна» юрисдикція може призвести до міжнародного конфлікту, а «діяльність за кордон» зазвичай знаходиться під територіальною владою іншої держави» [82, с. 2].

З'являється все більше літератури про вплив санкційного списку OFAC на права людини. Наприклад, у питанні втручання у право на свободу пересування чи право власності зроблено висновок, що такі обмеження допускають, якщо вони відповідають вимогам міжнародного права щодо мети, необхідності та пропорційності [83].

Однією з ключових особливостей окремих санкційних списків OFAC є екстериторіальний характер, який означає, що санкції поширюються на осіб та

організації за межами Сполучених Штатів, незалежно від їх національності чи місця розташування [84]. Відповідно до публікації Jacques Delors Institute:

«Логіка американських заходів базується на наступному міркуванні: з одного боку, оскільки американські компанії повинні дотримуватися правил, встановлених Сполученими Штатами, подібний стандарт має застосовуватися до їхніх іноземних конкурентів, щоб вони не отримали несправедливу конкурентну перевагу. ; з іншого боку, продовження торгівлі з країною, під яку потрапили санкції, суперечить інтересам Сполучених Штатів і може загрожувати національній безпеці» [85, с. 2].

Виникає питання і до надмірного розширення критерію «рівня зв'язку з США». Так, у статті Олександра Бородкіна та Романа Ємця наводиться наступний приклад:

Наприклад, будь-яка операція у доларах США вважається такою, що створює зв'язок із США, оскільки у банківському переказі беруть участь банки-кореспонденти у США. Ще однією підставою для визнання зв'язків з США може бути наявність судових проваджень за участі нерезидента на території США [84].

Очевидно, що оскільки долар США є основною валютою при проведенні міжнародних розрахунків, таке трактування критерію надає можливість повністю обмежити економічну активність підсанкційної особи, організації чи країни.

Санкції OFAC можна розділити на дві основні категорії: комплексні санкції та цільові санкції. Комплексні санкції – це комплексне ембарго, яке забороняє майже всі транзакції та операції з визначеною країною, як-от санкції щодо Куби та Північної Кореї [86; 87, с. 3] . З іншого боку, цільові санкції – це цілеспрямовані обмеження, які забороняють конкретні транзакції та операції з визначеними особами, організаціями чи організаціями, як-от санкції щодо енергетичного сектору Росії та уряду Венесуели [88; 89 с. 3].

Список санкцій OFAC умовно можна поділити на чотири «підсписки»: «спеціально визначені та заблоковані громадяни» (SDN List), «консолідований санкційний список» (Non-SDN List), «секторальний санкційний список» (SSI) і «список іноземних осіб, які ухиляються від санкцій» (FSE) [90]. Список SDN є основним і найповнішим списком фізичних та юридичних осіб, які підпадають

під економічні санкції США. Список SDN включає осіб та організації, які належать або контролюються цільовими країнами чи діють від їхнього імені, а також осіб та організації, які були визнані терористами або розповсюджувачами зброї масового знищення [91]. Консолідований санкційний список включає програми санкцій щодо секторів економіки окремих країн, як от санкції щодо енергетичного сектору Ірану або осіб, пов'язаних з терористичними організаціями Палестини [92]. До санкційних списків Non-SDN входять особи та організації, які не є SDN, але все ще підпадають під економічні санкції, накладені урядом США [93]. Список SSI націлений на конкретні сектори іноземної економіки, такі як енергетичний чи фінансовий сектор, тоді як список FSE націлений на фізичних та юридичних осіб, які ухиляються від економічних санкцій США або допомагають іншим в ухиленні від економічних санкцій США [94; 95].

Підрозділ 3.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку OFAC

Мета підрозділу полягає в тому, щоб детально розглянути процедуру та критерії, за якими здійснюється додавання фізичних та юридичних осіб до санкційного списку OFAC. Завдання підрозділу полягає в описі процедури та критеріїв, які використовуються OFAC для додавання до списку нових суб'єктів, а також факторів, які впливають на вирішення питання про додавання суб'єкта до списку.

Список санкцій OFAC є динамічним, по мірі зміни обставин до нього додаються або виключаються нові особи, організації та країни. Процес внесення організацій до санкційного списку є ретельним і включає роботу різних державних установ, у тому числі Державного департаменту, Міністерства фінансів та розвідувальних служб. Список санкцій складається та підтримується

Управлінням контролю за іноземними активами, яке є філією Міністерства фінансів США [96].

Процес додавання до санкційного списку OFAC розпочинається, коли уряд США визначає наявність достатніх доказів для внесення санкцій. Докази можуть надходити з різних джерел, включаючи державні установи, іноземні уряди, приватні організації та інші відкриті джерела [97]. Після збору доказів OFAC розглядає їх і визначає, чи є достатньо доказів для виправдання призначення санкцій.

Критерії включення до санкційного списку OFAC відрізняються залежно від конкретної програми санкцій. Наприклад, критерії включення до загального списку SDN включають причетність до тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, торгівлі наркотиками та порушення прав людини [91]. Критерії для включення до списку SDGT подібні, але увага приділяється саме тероризму [98]. Критерії для включення до списку SDNT включають участь у торгівлі наркотиками, а критерії для включення до списку FSE базуються на участі фізичної чи юридичної особи в ухиленні від санкцій, запроваджених урядом США [99 ; 95].

Після того, як OFAC визначив наявність достатніх доказів для виправдання призначення санкцій, OFAC подає пропозицію про призначення санкцій до Міністерства фінансів для затвердження. Надалі видається виконавчий наказ або повідомлення, у якому вказано причину та дату набрання чинності санкцій [100]. OFAC також публікує прес-реліз із повідомленням про включення, який зазвичай містить ім'я фізичної чи юридичної особи, адресу та будь-яку іншу відповідну інформацію, яка може бути необхідною для її ідентифікації [100].

Особа може звернутися з запитом про її виключення зі списку [97]. Законом про адміністративні процедури також передбачена можливість судового перегляду доцільності накладення санкцій [101].

OFAC використовує різноманітні критерії, щоб визначити, чи включати особу чи організацію до списку санкцій. Серед використовуваних критеріїв:

- Загроза національній безпеці: OFAC може запровадити цільові санкції щодо окремих осіб, організацій та країн, які становлять загрозу національній безпеці Сполучених Штатів.
- Зовнішня політика: OFAC може запровадити цільові санкції щодо окремих осіб, організацій та країн, які беруть участь у діяльності, що підриває зовнішню політику Сполучених Штатів.
- Загроза економіці: OFAC може запровадити цільові санкції щодо окремих осіб, організацій та країн, які беруть участь у діяльності, що шкодить економіці Сполучених Штатів.
- Місцезнаходження: OFAC може запровадити цільові санкції щодо окремих осіб, організацій на основі їхнього місцезнаходження, включаючи розташування в країнах, які визнані державами-спонсорами тероризму або які підпадають під комплексні санкції [102].
- Роль у підсанкційній діяльності: OFAC може запровадити цільові санкції щодо окремих осіб на основі їхньої ролі в цільовій діяльності, яка підпадає під санкції [103].

Окрім критеріїв для включення до санкційного списку OFAC, існують також критерії для виключення фізичних, юридичних осіб або країн із санкційного списку. Критерії для виключення зі списку різняться залежно від конкретної програми санкцій, але зазвичай вони передбачають зміну обставин, наприклад припинення діяльності, яка призвела до включення санкцій, або зміну зовнішньополітичних інтересів Сполучених Штатів [104]. У деяких випадках OFAC також може змінити обмеження, накладені на фізичних або юридичних осіб, наприклад дозволити певні типи транзакцій, які раніше були заборонені.

Підрозділ 3.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку OFAC

Мета підрозділу - дослідити причини та наслідки потрапляння фізичних та юридичних осіб до санкційного списку OFAC, зокрема з'ясувати, які дії або поведінка можуть призвести до включення в список та як це може вплинути на діяльність особи. Завдання підрозділу:

- Проаналізувати можливі причини включення в санкційний список OFAC.
- Визначити наслідки, що виникають у зв'язку з включенням осіб до санкційного списку OFAC.
- Проаналізувати взаємозв'язок між санкційним списком OFAC та фінансовим ринком.
- Дослідити роль держав та міжнародних організацій у використанні санкційного списку OFAC.

До найпоширеніших причин потрапляння до списку санкцій OFAC варто віднести наступну діяльність

- Тероризм.
- Розповсюдження зброї масового знищення.
- Порушення прав людини.
- Корупція.
- Порушення санкцій.

Санкції OFAC можуть мати далекосяжні наслідки для осіб і організацій, які порушують правила. Вони мають значний вплив на міжнародну бізнес-спільноту, оскільки обмежують можливість визначених організацій отримати доступ до фінансової системи США та брати участь у міжнародній торгівлі, ускладнюючи оплату експорту та імпорту товарів та послуг [105, с. 904]. Особи, які підпадають під санкції, часто стикаються з обмеженнями на доступ до коштів міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, основним акціонером якого є США [106]. Це може призвести до відсутності доступу до фінансування та технічної допомоги, що може мати негативний вплив на здатність вирішувати економічні та соціальні проблеми. Організації, які підпадають під санкції, часто стикаються зі значними торговельними

обмеженнями, оскільки для здійснення таких операцій може вимагатись додаткове отримання ліцензії [107]. Відповідно до публікації американської юридичної компанії Debevoise & Plimpton LLP:

OFAC вважає міжнародну торгівлю діяльністю з високим ризиком і очікує, що постачальники, які працюють поряд із санкційними країнами, запровадять і дотримуватимуться процедур санкційного комплаєнсу, що відповідають високому ризику порушення санкцій. Наприклад, компаніям, які стикаються з цими ризиками, слід розглянути можливість здійснення аудиту ланцюга постачання з перевіркою країни походження та проведення обов'язкового навчання постачальників вимогам OFAC щодо дотримання санкцій [108].

Згідно з публікацією Сергія Алексащенко економічні санкції мають драматичний вплив на економіку цільової країни, вплив санкцій можуть відчути всі сфери економіки, включаючи сільське господарство, промисловість і сферу послуг [109, с. 6]. Щодо впливу на туристичний сектор наводиться наступний приклад: «Туризм, одна з найбільших галузей Криму до анексії, скоротився на 15–20 відсотків відвідувачів і не відновився» [109, с. 6].

Список OFAC широко використовується фінансовими установами, банками та іншими організаціями для перевірки транзакцій і забезпечення дотримання санкцій США. Наприклад, банки повинні дотримуватися санкцій OFAC, щоб уникнути штрафів і пені, а також репутаційної шкоди, яка може негативно вплинути на їх бізнес [84]. Банки та інші фінансові установи відповідають за перевірку особи своїх клієнтів і за те, щоб вони не брали участі в операціях з фізичними чи юридичними особами, які підпадають під санкції США [110].

Для компаній і окремих осіб важливо серйозно поставитися до списку санкцій OFAC і переконатися, що вони дотримуються правил і обмежень, викладених у списку. Особам із США, включно з фізичними та юридичними особами, заборонено брати участь у транзакціях з фізичними та юридичними особами зі списку санкцій OFAC [111]. Невиконання санкцій OFAC може призвести до суворих цивільних і кримінальних санкцій, включаючи штрафи та ув'язнення. Зокрема, штраф у межах цивільної відповідальності ставить не

більше 250 000 доларів США, а для кримінальної – не більше 1 000 000 доларів США з можливістю ув'язнення фізичної особи [112].

У деяких випадках порушення може призвести до вторинних санкцій. Це відбувається, коли особи, які не є громадянами США, також підпадають під санкції за ведення бізнесу з фізичними чи юридичними особами, включеними до списку. Відповідно до висновку Джеффри Мейера:

Запровадження вторинних санкцій передбачає, що постраждала третя сторона є нейтральною чи союзницею цільової держави - що третя сторона сама не запровадила подібні санкції, щоб заборонити своїм громадянам і компаніям вести бізнес із цільовим режимом [113, с. 926]

Такі вторинні санкції забороняють транзакцію у випадку, якщо вона передбачає надання або купівлю товарів чи послуг у особи під вторинними санкціями чи для неї [114].

Міністерство фінансів розробляє керівництва, щоб допомогти компаніям і окремим особам зрозуміти та дотримуватися списку санкцій OFAC, включаючи регулярне оновлення списку та публікацію вказівок щодо того, як проводити ефективні програми дотримання санкцій [115]. Роз'яснення також містить інформацію про те, як отримати ліцензію від OFAC для участі в транзакціях, які можуть бути заборонені [116].

Після внесення фізичної або юридичної особи до санкційного списку OFAC її активи в США та під юрисдикцією США блокуються, тобто до них неможливо отримати доступ або використовувати їх [117]. Блокування активів може призвести до неможливості окремих осіб та організацій отримати доступ до своїх коштів, ускладнюючи задоволення власних основних потреб і виконання зобов'язань.

Окрім заморожування активів, внесення до санкційного списку OFAC також може мати значний вплив на торгівлю. OFAC має повноваження блокувати транзакції та експорт товарів і послуг фізичним і юридичним особам, які включені до списку санкцій [84].

Фізичні та юридичні особи зі списку санкцій OFAC також можуть зіткнутися з обмеженнями на подорожі та обмеженнями доступу до певних

товарів і послуг [83]. Наприклад, їм можуть заборонити в'їзд до країни та звернення для отримання візи [118].

Важливо зазначити, що наслідки потрапляння до списку санкцій OFAC є важкопередбачуваними, оскільки вони можуть залежати від різних факторів, таких як суворість накладених санкцій, розмір організації та обсяг операцій, а також галузь у якою вона працює. Крім того, накладення санкцій може мати негативний вплив не лише на цільові країни, а і на міжнародне співтовариство в цілому [119, с. 332].

Незважаючи на ці значні наслідки, були випадки, коли країни та особи змогли подолати виклики, пов'язані з додаванням до санкційного списку OFAC. Наприклад, замороження активів та візові заборони мають досить обмежений характер, оскільки підсанкційна особа припиняє активну політичну чи бізнес діяльність [109, с. 6]. У деяких випадках країни змогли знайти альтернативні джерела фінансування або розвинути альтернативні торгові відносини з іншими країнами. Наприклад, попри санкції Китай є найбільшим економічним партнером Судану і у 2011 році 70% експорту країни було спрямовано саме у Китай [120]. Нафтові санкції, запроваджені в січні 2019 року, забороняли експорт нафти з Венесуели у США, але призвели до збільшення експорту до Китаю, Індії та інших країн [121, с. 4]. Відповідно до публікації Річарда Н'юкомба: «Наприклад, в останні роки OFAC стикнулись з наступними схемами уникнення санкцій:

- Безповоротна позика...
- Застава активів...
- Продаж майна...
- Торгова тріангуляція» [122, с. 51].

Підрозділи 3.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку OFAC на основі кейсів

Мета підрозділу полягає в аналізі наслідків, що виникають у разі потрапляння до санкційного списку OFAC. У рамках цього підрозділу будуть розглянуті реальні кейси країн, компаній та фізичних осіб, які потрапили під санкції OFAC, а також оцінено вплив цих санкцій на їх діяльність та статус.

Завдання підрозділу:

- Дослідження впливу санкцій OFAC на фінансові та комерційні операції.
- Аналіз ефективності санкцій OFAC у досягненні поставлених цілей.
- Оцінка практичних наслідків після включення до санкційного списку OFAC.

Одним із найвідоміших прикладів додавання країни до санкційного списку OFAC є Іран. Наприкінці 1970-х років Іран став об'єктом санкцій США через підтримку країною тероризму та захоплення американських заручників у посольстві США в Тегерані [123]. У 1984 році Іран також було визнано державою-спонсором тероризму, що супроводжувалось обмеженням зовнішньої допомоги США, заборонаю на експорт і продаж оборонної продукції, певний контроль над експортом товарів подвійного використання, а також фінансові обмеження [124]. Санкції проти Ірану були посилені на початку 2000-х років після того, як уряд США звинуватив Іран у розробці ядерної програми [125]. Санкції були спрямовані на те, щоб заблокувати доступ Ірану до ресурсів, пов'язаних з ядерною зброєю, і змусити припинити програму збагачення урану та іншу діяльність, пов'язану з розробкою ядерної зброї [125]. Під санкційними обмеженнями також опинились енергетичний і нафтохімічний сектори, Центральний Банк Ірану, власність уряду та усіх фінансових інституцій країни [126]. Окрім того, санкції вплинули на життя звичайних громадян:

Це включає в себе життєво важливий дефіцит життєво важливих ліків у країні, внаслідок чого приблизно 6 мільйонів іранських пацієнтів мають обмежений доступ до лікування від багатьох захворювань. Санкції також завдали шкоди внутрішній фармацевтичній промисловості Ірану, призвівши до зриву виробництва генеричних ліків і змусивши країну імпортувати ліки та сировину нижчої або сумнівної якості [123].

У 2015 році Іран погодився на обмеження ядерної програми в обмін на послаблення санкцій [127]. Незважаючи на такі кроки, ВВП Ірану продовжував стрімко знижуватися, а індекс споживчих цін навпаки зростав [128].

Іншим прикладом внесення країни до санкційного списку ОФАС є Росія. У 2014 році уряд США запровадив санкції проти Росії у відповідь на анексію Криму та підтримку сепаратистів на сході України [129; 130; 103]. Санкції передбачали обмеження доступу Росії до фінансових ринків США, заборону на експорт та імпорт певних технологій, металів та енергоресурсів, а також накладення візових обмежень на конкретних осіб. Санкції мали значний вплив на російську економіку, спричинивши падіння вартості рубля на 50% та зниження ВВП приблизно на 3.7% у 2015 році [109, с. 10; 131, с. 21].

Подальші санкції були введені Законом про протидію російському впливу в Європі та Євразії 2017 року та спрямовані на обмеження доступу Росії до американських ринків капіталу та експорту енергоресурсів, а також запобіганню можливому впливу Російської Федерації на вибори та діяльності ЗМІ, що контролюються російським урядом [132]. У результаті великі російські банки та енергетичні компанії були внесені до санкційного списку ОФАС. Наприклад, «Альфа-банк», один з найбільших приватних банків Росії, наразі перебуває під повними блокуючими санкціями, які заморожують будь-які активи банку, що пов'язані з фінансовою системою США, і забороняють американським особам вести з ними бізнес через [133]. Це призвело до того, що банк втратив можливість доступу до фінансових ринків і долару США, використання якого має вирішальне значення для діяльності банку світового рівня.

Іншим прикладом є справа російської приватної військової компанії «Група Вагнера». Групу було додано до санкційного списку ОФАС у січні 2023 року після звинувачень в участі в збройному конфлікті і порушеннях прав людини [134]. Внесення до списку ОФАС фактично визнало ПВК транснаціональною злочинною організацією та наклало фінансові санкції на її активи.

Північна Корея є ще одним прикладом країни, яка потрапила під санкції ОФАС. У 2008 році США запровадили санкції проти Північної Кореї у відповідь

на програму створення ядерної зброї в країні та підтримку тероризму [87, с. 3]. Санкції передбачали блокування доступу до майна конкретних осіб, а надалі були доповнені заборонаю на імпорт будь-яких товарів та послуг з Північної Кореї [135, с. 53837; 136, с. 22291]. Ці санкції мали руйнівний вплив на економіку країни. У 2012 році Північна Корея пообіцяла припинити ядерні випробування взамін на продовольчу допомогу [137]. ВВП країни скоротився на 1,1% у 2015 році в результаті санкцій [138]. З 2016 року будь-які інвестиції у країну громадянами США були заборонені [139, с. 14944]. У 2017 році Північну Корею було визнано державою-спонсором тероризму, що повністю заблокувало країні доступ до фінансової системи США [124].

Венесуела – ще одна країна, яка потрапила під санкції OFAC. США додали Венесуелу до списку санкцій у 2015 році у відповідь на порушення прав людини, корупцію та політичні репресії в країні [140, с. 12747]. З 2017 року було заборонено всі транзакції з державною нафтогазовою компанією PdVSA [141, с. 41555]. Це мало найбільший вплив на економіку країни:

З серпня 2017 року середньомісячний видобуток венесуельської нафти впав майже в 5 разів швидше, ніж у досанкційний період; за 18 місяців до введення санкцій у 2017 році середньомісячне падіння видобутку нафти становило 1 відсоток [121, с. 4].

У період з 2017 по 2019 роки відсоток економічного «зростання» зменшився з приблизно -15% до -30% [142, с. 12].

Серед інших негативних наслідків фігурують затримки та перешкоди у здійсненні міжнародних переказів, отриманні дотацій та закриття банківських рахунків [121, с. 9]. Якщо казати про вплив на життя звичайного населення, то суттєво ускладнився та зменшився імпорт фармацевтичної продукції, зернових та молочних продуктів [121, с. 8-9].

В останні роки OFAC запровадив санкції проти фізичних та юридичних осіб у Китаї, які причетні до порушень прав людини та іншої незаконної діяльності. У 2018 році департамент підготовки військ і постачання Центральної військової ради КНР потрапив під вторинні санкції через продовження співпраці з Росією, наслідком яких стало блокування активів директора департаменту в США, а

також заборона на постачання продукції та технологій американського походження [143]. У 2020 році уряд США наклав санкції комплексі санкції на військово-промисловий комплекс Китаю [144, с. 73185]. У результаті були заборонені будь-які інвестиції у дані галузі. У відповідь уряд Китаю запровадив контрсанкції проти американських організацій, що ще більше посилює напруженість між двома країнами [145].

Сирія перебуває в списку санкцій OFAC з 2004 року через «підтримку тероризму, продовження окупації Лівану, створення зброї масового знищення та ракетних програм, а також підтримку зусиль Сполучених Штатів і міжнародних зусиль щодо стабілізації та реконструкції Іраку» [146, с. 26751]. Санкції суттєво обмежили можливості імпорту та експорту, роблячи виняток лише для їжі та медикаментів [146, с. 26751]. Надалі було повністю заборонено інвестиції в сирійську економіку, а також імпорт нафти та нафтопродуктів та будь-які пов'язані з ним транзакції [147, с. 4]. Попри це, після землетрусів у Сирії санкції було послаблено з метою надання можливості ліквідувати руйнівні наслідки катаклізму [148].

За результатами дослідження було встановлено, що санкційний список OFAC є одним з найбільш впливових та широко використовуваних списків санкцій в світі. Список функціонує та підставі таких нормативно-правових актів, як Закон про торгівлю з ворогом, Закон про міжнародні надзвичайні економічні повноваження і Патріотичний акт.

Окрім того, було встановлено, що санкції OFAC є засобом забезпечення зовнішньополітичних інтересів США, адже список санкцій може бути використаний як засіб тиску на інші країни, які не підтримують політику США. Особлива увага приділяється персональним санкціям, що спрямовані на конкретних осіб, які вважаються відповідальними за порушення прав людини та демократичних принципів.

Зазначено, що OFAC використовує різні програми та списки для досягнення своїх цілей, такі як «спеціально визначені та заблоковані громадяни» (SDN List), «консолідований санкційний список» (Non-SDN List), «секторальний санкційний список» (SSI) і «список іноземних осіб, які ухиляються від санкцій» (FSE). Санкції можуть включати заборону на ввезення та вивезення товарів, заборону на фінансові транзакції з певними особами або організаціями, заморожування активів та інші заходи.

Опис процедури та критеріїв додавання дає змогу зрозуміти, як OFAC визначає, чи має суб'єкт підпадати під дію санкцій, та які фактори беруться до уваги при вирішенні питання про додавання до списку. Зокрема, було визначено, що OFAC бере до уваги такі фактори, як пов'язаність суб'єкта з терористичними групами, забороненими операціями, порушенням прав людини чи недотримання міжнародних санкцій.

Висновки підрозділу показують, що включення фізичних та юридичних осіб до санкційного списку OFAC може мати серйозні наслідки для їхньої діяльності та фінансового стану. Так, наслідки можуть включати обмеження доступу до фінансових ресурсів, експортні та імпорتنі обмеження, закриття банківських рахунків, заморожування активів, заборону на в'їзд до США та інші обмеження. Ці обмеження можуть мати серйозний вплив на роботу фізичних та юридичних осіб, а також на їх репутацію та статус на міжнародному рівні.

Висновки до підрозділу кваліфікаційної роботи про наслідки потрапляння до санкційного списку OFAC на основі кейсів показують, що санкції OFAC мають серйозні наслідки для країн, компаній та фізичних осіб, які потрапили під них. У результаті дослідження було встановлено, що наслідки санкцій OFAC можуть бути різними для кожної країни та особи. Наприклад, випадки Росії та Ірану показали, що санкції OFAC можуть призвести до значних економічних труднощів та погіршення рівня життя населення. У той же час, санкції проти Північної Кореї та Венесуели не досягли поставлених цілей та не принесли значних змін у політичній та економічній ситуації цих країн.

РОЗДІЛ 4. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК ЄС

Підрозділ 4.1. Визначення та правова природа санкційного списку ЄС

Мета підрозділу полягає в тому, щоб дати визначення та описати правову природу санкційного списку Європейського Союзу. Завданнями підрозділу є визначити термін «санкційний список ЄС» та охарактеризувати правову природу та правові акти, на яких базується створення списку.

Список Європейського Союзу (ЄС) - це вичерпний і динамічний перелік фізичних та юридичних осіб, які підпадають під обмежувальні заходи ЄС.

Санкційний список ЄС створено в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, спрямованої на сприяння миру, безпеці та стабільності, а також на захист інтересів і цінностей ЄС [149]. Юридичною основою списку є Договір про Європейський Союз і Договір про функціонування Європейського Союзу СЗППБ [150; 151]. СЗППБ надає ЄС повноваження вживати низку заходів, включаючи політичні, економічні та інструменти військового та цивільного врегулювання криз [152]. Санкції ЄС відносяться до категорії економічних заходів.

Правова природа санкційного списку ЄС ґрунтується на компетенції ЄС вводити обмежувальні заходи відповідно до міжнародного права, а також власної правової бази. Крім того, з метою недопущення порушення норм міжнародного права ЄС утримується від використання екстериторіальних санкцій [153, с. 19]. Правова основа ЄС для введення обмежувальних заходів викладена в статті 215 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка дозволяє ЄС вживати належних заходів у відповідь на серйозні та постійні порушення фундаментальних цінностей, таких як права людини та верховенство права [151]. Таким чином, список санкцій ЄС є правовим інструментом, який базується на компетенції ЄС вводити обмежувальні заходи.

ЄС також прийняв кілька рамкових рішень та регламентів [154; 155]. Таким чином, правова природа списку ЄС є багатогранною, оскільки він базується як на договірному праві, так і на вторинному законодавстві. Ця подвійна правова природа списку ЄС робить його ефективним і потужним інструментом у спробах ЄС сприяти стабільності та безпеці в Європі.

ЄС надає рекомендації щодо найдієвіших способів впровадження обмежувальних заходів, які попри це не є обов'язковими для країн членів, а лише спрямовані максимально підвищити ефективність санкційних режимів [156].

Список ЄС підлягає розгляду Європейським судом загальної юрисдикції, який відповідає за забезпечення сумісності заходів ЄС із законодавством ЄС [157]. Європейський суд може анулювати або визнати недійсними заходи ЄС, які порушують принципи права ЄС, такі як принцип пропорційності, принцип недискримінації та принцип поваги до основних прав.

У контексті політики санкцій ЄС список ЄС виконує кілька важливих функцій. По-перше, надсилає чіткий політичний сигнал цільовим особам та організаціям, вказуючи на несхвалення ЄС їхніх дій та наслідків їхньої поведінки. По-друге, він має на меті обмежити доступ до осіб активів і ресурсів, тим самим підриваючи їх здатність продовжувати здійснювати несхвальну з боку ЄС діяльність [156, с. 21]. Санкції ЄС є інструментом сприяння миру, безпеці та дотриманню правам людини і можуть використовуватися як спосіб посилення тиску на країни та окремих осіб, щоб вони змінили свою поведінку [158].

Список ЄС також є цінним джерелом інформації для окремих осіб і компаній, які хочуть вести бізнес у країнах, які підпадають під санкції ЄС. Він надає інформацію про фізичних та юридичних осіб, які підпадають під обмеження, а також про конкретні обмеження, які застосовуються [156, с. 4-5]. Цю інформацію можна використовувати для оцінки ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу в країнах, на які поширюються санкції ЄС, а також для забезпечення дотримання окремими особами та компаніями санкцій ЄС.

Окрім фізичних та юридичних осіб, список санкцій ЄС також включає обмежувальні заходи проти окремих секторів або галузей у підсанкційних

країнах, таких як фінансовий, енергетичний та військовий сектори [159]. Санкції ЄС проти Росії, наприклад, передбачають обмеження інвестицій і торгівлі з енергетичним і фінансовим секторами, низку заборон в авіаційному секторі, а також обмеження на експорт певних товарів і технологій до Росії [160].

Санкції ЄС не є універсальними, а обмежувальні заходи змінюються залежно від конкретної ситуації. Вони можуть стосуватися конкретних осіб, наприклад політичних лідерів, або цілих секторів економіки, таких як нафтогазовий сектор. Санкції ЄС також відрізняються за своїм географічним масштабом. Так, автономні санкції ЄС застосовуються в межах союзу, а рецепійовані від ООН мають міжнародний характер [158].

Ефективність режиму санкцій ЄС залежить від ряду факторів, у тому числі від рівня співпраці з державами-членами ЄС, здатності ЄС забезпечити дотримання своїх санкцій і ступеня дотримання накладених обмежень особами чи організаціями [154, с. 2]. У статті Олександра Бородкіна та Романа Ємця з цього приводу зазначається наступне:

Санкції, що впроваджуються на рівні ЄС, є обов'язковими для виконання усіма резидентами ЄС, але фактично кожна країна ЄС має самостійно впроваджувати механізм відповідальності за їх порушення. Це призводить до різного рівня відповідальності в різних країнах ЄС за одне і те саме санкційне порушення [84].

Останніми роками ЄС критикували за недостатнє виконання режимів санкцій, особливо щодо санкцій проти Росії. Критиці піддається і власне неефективність санкційних заходів. Зокрема, висловлено наступні висновки:

- Економічні санкції у нинішньому вигляді не спричиняють достатнього тиску та не наносять у сучасних умовах значного удару по російській економіці. У результаті це дозволяє їй розвиватися навіть динамічніше ніж країнам Європейського Союзу.
- Санкції не є динамічними, тобто не відбувається зміни об'єктів впливу (сектори впливу є традиційними), що дозволяє РФ краще орієнтуватися в ситуації та підлаштовувати свою економіку [161, с. 22].

Попри це, Робоча група радників із зовнішніх відносин проводить регулярні зустрічі для забезпечення належного впровадження та виконання санкцій, а також оцінки результатів та проблем у процесі імплементації санкцій [153, с. 44].

Підрозділ 4.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку ЄС

Мета підрозділу полягає в описі процедури та критеріїв додавання суб'єктів у санкційний список ЄС. Завданням є надання інформації про вимоги, які встановлюються для включення суб'єктів до списку, включаючи критерії, що використовуються для оцінки потенційних суб'єктів, та процедури прийняття рішень про включення до списку.

Процес внесення до списку ЄС складається з кількох етапів, включаючи етап пропозиції, етап оцінки та етап прийняття. На етапі пропозиції Європейська служба зовнішніх справ і відповідні держави-члени ЄС проводять ідентифікацію осіб, організацій та організацій, які можуть становити загрозу безпеці, зовнішньополітичним інтересам і цінностям ЄС [162]. Процес передбачає ретельне розслідування діяльності юридичних та фізичних осіб, які розглядаються. ЄС покладається на різні джерела інформації, включаючи розвідувальні служби, правозахисні організації та неурядові організації. Пропозиція має надавати чітке та детальне обґрунтування для включення до списку, включаючи конкретну інформацію про особу чи організацію, щодо якої подано заявку, та їх діяльність [153, с. 9]. Цей етап також передбачає оцінку ризиків для визначення потенційного впливу обмежувальних заходів на інтереси безпеки та зовнішньої політики ЄС [153, с. 24]. Підготовчі органи Ради ЄС мають переконатися, що обмежувальні заходи відповідають законодавству ЄС і міжнародному праву [153, с. 7].

Якщо Рада Європейського Союзу вирішить, що юридична чи фізична особа має бути включена до списку санкцій ЄС, приймається рішення про введення обмежувальних заходів. Рада ЄС має ухвалити Рішення одноголосно та повідомити Європейський Парламент [162]. Такі заходи, як ембарго на поставки зброї або обмеження на в'їзд, впроваджуються безпосередньо державами-членами, які юридично зобов'язані діяти відповідно до рішень Ради [153, с. 6].

Інші заходи, що переривають або скорочують частково або повністю, економічні відносини з третьою країною, включаючи заходи щодо заморожування коштів і економічних ресурсів, впроваджуються Регламентом, прийнятим кваліфікованою більшістю Ради [153, с. 6]. Цей процес прийняття рішень ґрунтується на принципі субсидіарності, тобто ЄС застосовуватиме санкції лише тоді, коли цілі таких санкцій не можуть бути досягнуті державами-членами окремо чи через інші міжнародні організації. Після цього кандидат офіційно вноситься до списку ЄС. Рада також має забезпечити захист прав і свобод осіб та організацій, а також дотримання належної процедури під час процесу включення до списку.

Список санкцій ЄС регулярно публікується в Офіційному журналі Європейського Союзу, який є офіційним джерелом права ЄС [162]. Публікація санкційного списку ЄС є важливим аспектом прозорості режиму санкцій ЄС і призначена для того, щоб громадськість була обізнана про осіб, організації та країни, які підпадають під санкції ЄС.

ЄС створив спеціальний механізм оскарження, який дозволяє окремим особам та організаціям оскаржувати їхнє включення до списку ЄС. Фізичні та юридичні особи, які були визначені для включення до санкційного списку ЄС, отримують мають можливість надати докази на відсутність необхідності внесення своєї кандидатури до списку [162]. Механізм оскарження покликаний підтвердити дотримання принципів справедливості та неупередженості під час внесення особи чи організації до списку. Крім того, як було попередньо зазначено, особи мають право оскаржити відповідне рішення у Європейському суді загальної юрисдикції.

Критерії для включення до санкційного списку ЄС базуються на положеннях санкційних регламентів ЄС, які визначають причини, за яких санкції можуть бути накладені. До таких, зокрема, належать:

- Загроза безпеці та стабільності ЄС та його держав-членів. Рада має визначити, чи становлять особи, організації та організації загрозу інтересам безпеки та зовнішньої політики ЄС. Це включає загрози

миру, стабільності та безпеці в ЄС або в світі, а також загрози цінностям і принципам ЄС [154, с. 2].

- Причетність до порушень прав людини: Рада повинна визначити, чи причетні особи, організації та організації до порушень прав людини, таких як тортури, насильство або порушення прав людини [154, с. 2].
- Розповсюдження зброї масового знищення [154, с. 2].
- Причетність до тероризму [154, с. 2].
- Серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. [163]
- Участь у діяльності, яка підриває режим санкцій ЄС: Рада має визначити, чи залучені фізичні особи, організації та організації до діяльності, яка підриває режим санкцій ЄС, як-от надання підтримки особам чи організаціям, щодо яких застосовуються обмежувальні заходи [154, с. 3].

ЄС також дотримується принципу пропорційності, тобто запроваджені обмежувальні заходи мають бути мінімально необхідними для досягнення бажаних результатів і не повинні мати непропорційного впливу на третіх сторін чи сусідні країни [154, с. 3].

Список ЄС розроблений таким чином, щоб бути гнучким, що дозволяє ЄС швидко реагувати на нові загрози та своєчасно та ефективно вводити санкції. Рада ЄС з цього приводу зазначає:

Санкції слід регулярно переглядати, щоб переконатися, що вони сприяють досягненню заявлених цілей. Санкції мають бути скасовані відповідно до їх цілей. У будь-якому випадку Рада зберігає можливість прийняти рішення про внесення змін до санкцій [154, с. 3].

Список регулярно оновлюється, а актуальна інформація оприлюднюється в базі даних санкцій ЄС.

Підрозділ 4.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку ЄС

Мета підрозділу полягає у розгляді причин та наслідків потрапляння фізичних та юридичних осіб до санкційного списку ЄС. У цьому підрозділі розглянуто основні причини включення юридичної або фізичної особи до санкційного списку ЄС, такі як порушення прав людини, тероризм, поширення зброї масового знищення тощо, та проаналізовано можливі наслідки для суб'єктів, включаючи фінансові втрати та обмеження в бізнесі. Завдання підрозділу полягає в описі причин та обставин, що призводять до включення у санкційний список ЄС, та розгляді наслідків, які виникають для фізичних та юридичних осіб після їх включення до санкційного списку ЄС.

Причини потрапляння до санкційного списку ЄС можуть бути різноманітними та залежати від конкретних обставин кожного випадку. Серед поширених причин потрапляння до санкційного списку ЄС – причетність до порушень прав людини, підтримка тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. У багатьох випадках потрапляння до списку санкцій ЄС може бути результатом політичного рішення, прийнятого у відповідь на конкретну подію чи ситуацію. Наприклад, у березні 2022 року ЄС запровадив санкції проти низки фізичних та юридичних осіб у Росії у відповідь на отруєння та подальше ув'язнення опозиціонера Олексія Навального [164].

Конфлікт – ще одна причина потрапляння до санкційного списку ЄС [163]. ЄС накладає санкції на країни та осіб, які підтримують або беруть участь у конфліктах, які загрожують міжнародному миру та безпеці.

Одним з основних санкційних заходів є замороження активів. Держави-члени також можуть мати додаткову нормативну базу, яка надає їм право блокувати кошти та фінансові активи підсанкційних осіб або організацій [156, с. 12]. Як наслідок, використання заморожених коштів чи активів стає повністю неможливим. Попри це, ЄС дозволяє використання коштів для задоволення базових потреб, забезпечення права на захист чи права власності, гуманітарних цілей [156, с. 28].

Санкції ЄС мають значний вплив на бізнес, який працює в країнах, на які поширюються санкції. Компанії повинні гарантувати, що вони не займаються

діяльністю, яка порушує режим санкцій ЄС, оскільки недотримання може призвести до серйозних правових наслідків [163]. Ведення бізнесу з фізичними або юридичними особами, включеними до переліку, виконання будь-яких контрактних зобов'язань заборонено і притягнення до відповідальності за невиконання таких зобов'язань не допускається [156, с. 14-15].

Вплив санкцій може бути особливо помітним для малих і середніх підприємств, яким може бракувати ресурсів, щоб впоратися з наслідками санкцій. На додаток до заходів, введених ЄС, перебування в списку санкцій ЄС має значний вплив на ділові відносини. Компаніям і окремим особам може бути складніше торгувати з тими, хто входить до списку, або інвестувати в них, оскільки вони підлягають додатковому контролю [156, с. 16]. Це може призвести до значних фінансових втрат і зниження конкурентоспроможності, що ускладнить здійснення господарської діяльності фігурантами списку.

Крім того, фізичні особи та організації зі списку санкцій ЄС також можуть підпадати під торговельні обмеження [163]. Наслідком може стати повна заборона торгівлі з ЄС або обмеження на експорт та імпорту товарів і послуг [153, с. 8]. Таке рішення здатне відчутно зменшити прибутковість бізнесу і взагалі можливість його ведення.

Потрапляння до санкційного списку ЄС негативно впливає на бізнес-спільноту в цілому. Наприклад, 8-й пакет санкцій ЄС, який запровадив обмеження цін на російську нафту, розширив заборони на імпорту та експорту, мав значний вплив на морську галузь [165]. Це призвело до збільшення витрат для судноплавних компаній з третіх країн, а також до труднощів з отриманням страхового покриття для їхніх суден. Гомля І.А. та Микитенко Д.О. формулюють цілі впровадження галузевих санкцій наступним чином:

- «1) завадити країні купувати товари та послуги, які потрібні для продовження нею дій, які в ЄС вважають протиправними;
- 2) здійснення на таку країну непрямого тиску, шляхом припинення доступу для суб'єктів її ключових галузей до фінансових ресурсів та інвестицій від Євросоюзу;
- 3) заборона на переказ коштів» [166, с. 141-142]

Ще одним наслідком потрапляння до санкційного списку ЄС є обмеження на пересування [163]. Режим санкцій ЄС накладає заборону на в'їзд осіб та організацій, які внесені до санкційного списку ЄС. Включення до списку санкцій ЄС має значний вплив на репутацію особи, організації чи країни в цілому з огляду на широке міжнародне визнання, і потрапляння в нього впливає на бізнес-можливості та відносини з іншими країнами.

Санкції ЄС також можуть мати дипломатичні наслідки, оскільки ЄС та його держави-члени скорочують або розривають дипломатичні відносини з підсанкційними особами, організаціями чи країнами.

Попри це, окрім обмежувальних заходів, ЄС також надає фінансову допомогу та підтримку тим, хто постраждав від санкційних заходів. Наприклад, ЄС надає допомогу Україні після запровадження санкцій у відповідь на збройну агресію Російської Федерації [167]. Також з санкційних обмежень передбачені винятки, які дозволяють здійснювати певну фактично заборонену діяльність з метою надання гуманітарної допомоги, наприклад в контексті подолання наслідків пандемії COVID-19 [168, с. 2]. Загалом підхід ЄС до запровадження санкцій має ґрунтуватися на мінімізації негативних наслідків для цивільного населення або законної діяльності країни чи організації, що не має прямого відношення до діяльності, яка шкодить інтересам ЄС [153, с. 46].

Санкції ЄС можуть спричинити серйозні економічні зміни в підсанкційних країнах, але також завдати шкоди власним інтересам ЄС. Вони можуть призвести до скорочення торгівлі, інвестицій та економічного зростання країни [169, с. 72]. Крім того, санкції призводять до завищення цін на товари та послуги, наслідком чого може стати зниження загального рівня життя. Як зазначено у публікації BBC:

За їхніми даними за 2019 рік, втрати країн Заходу від санкцій склали 42 млрд доларів, або 0,3% прогнозованого експорту. 92% цих втрат припали на ЄС, а 38% загальних втрат - на Німеччину, яка у 2014-2015 роках втрачала по 667 млн доларів щомісяця [170].

ЄС не виключає, що під час виконання санкцій особою може бути неправильно ідентифіковано, і, як наслідок, вона зіштовхнеться з певними

економічними чи візовими обмеженнями. У випадку неможливості точної ідентифікації особи фінансові установи або прикордонні органи мають повідомити про це компетентні органи держави-члена задля уникнення негативних наслідків для звичайних осіб [156, с. 7].

В останні роки ЄС вжив заходів для посилення свого режиму санкцій і забезпечення більшої ефективності його впровадження. Наприклад, ЄС запропонував криміналізувати порушення санкцій ЄС, а також запропонував створити орган, який би слідкував за дотриманням санкцій [171]. Ці пропозиції відображають зобов'язання ЄС забезпечити ефективність режиму санкцій.

Підрозділи 4.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку ЄС на основі кейсів

Мета підрозділу полягає в аналізі наслідків потрапляння до санкційного списку ЄС на прикладі реальних кейсів. Головною метою є розкриття практичного значення санкційного списку ЄС та його впливу на підприємства, індивідів та окремі сфери діяльності.

Завдання підрозділу включає наступне:

- Аналіз кейсів з різних галузей економіки та різних країн, які потрапили до санкційного списку ЄС.
- Визначення наслідків для окремих компаній, осіб, секторів економіки та країн.
- Дослідження взаємозв'язку між санкційним списком та міжнародними політичними відносинами.

Санкції ЄС проти Ірану діяли з 2007 року і були запроваджені у відповідь на ядерну програму країни [172]. У випадку з Іраном санкції були спрямовані проти фізичних та юридичних осіб, залучених до ядерної програми країни, а також фізичних та юридичних осіб, які брали участь у порушеннях прав людини. ЄС ввів обмеження на експорт деяких товарів подвійного призначення до Ірану, які потенційно могли сприяти ядерній програмі країни.

Стверджується, що санкції мали серйозний вплив на здатність Ірану експортувати нафту та газ і призвели до зниження загального економічного зростання. Важливо зазначити, що до введення санкцій ЄС був найбільшим експортером іранської нафти [125]. Відповідно до статті Алекса Вайнс:

Держави також протягом деякого часу відмовлялися від іранської нафти: Китай, наприклад, скоротив свої поставки на 30 відсотків і інвестував значні кошти в Анголу та Бразилію [173, с. 947].

Таким чином, санкції призвели до значного скорочення кількості міжнародних компаній, які бажають вести справи з Іраном, що ще більше послабило його економіку.

ЄС також зіткнувся з критикою за вплив санкцій на звичайних іранців, які понесли на собі основний тягар економічного впливу санкцій [174, с. 28-29]. Окрім того наголошується на широкому впливі санкцій не лише на економіку Ірану, а і світу в цілому: «Цього разу санкції ЄС також впливають на світовий потік нафти, економічний розвиток країн БРІК і курси основних валют, включаючи євро» [175, с. 6].

Санкції виявилися ефективними для зміни поведінки країни. У 2013 році Іран досяг угоди з міжнародним співтовариством, яка відома як Спільний комплексний план дій, згідно з яким країна погодилася обмежити свою ядерну програму в обмін на скасування міжнародних санкцій [125].

У 2016 році, коли МАГАТЕ підтвердило виконання Іраном своїх зобов'язань щодо кількісних обмежень ядерної програми згідно Спільного комплексного плану дій, міжнародні санкції проти Ірану були скасовані [176].

У 2022 році Іран знову потрапив до санкційного списку ЄС через участь у розробці безпілотників та літаків, які використовуються у війні проти України [177]. У результаті іранським підприємствам було заборонено доступ до фінансових ринків ЄС, а їхні активи були заморожені.

Одним із яскравих прикладів є випадок із Росією, яка була додана до списку санкцій ЄС у 2014 році у відповідь на дії в Україні. Серед перших обмежень фігурували заборона експорту нафтового обладнання, доступу до позик від ЄС

та торгівельні обмеження [178]. Відповідно до дослідницької роботи Рибачка Д.О.:

Обмеження на потужні енергетичні компанії, такі як «Роснефть», «Транснефть», «Газпром нефть» тощо, призводять до втрати частини коштів, прибуток із яких складає значну частку бюджету РФ. Санкції, спрямовані на банківський сектор, наприклад, проти «Газпромбанку» чи «Сбербанку», здійснюють суттєвий негативний вплив на функціонування фінансового сектору Росії, де порушення нормальної роботи, знову ж таки, призводить до зменшення кількості прибутків [169, с. 77-78].

Відсутність можливості отримати зовнішні запозичення також спричинила серйозні наслідки, зокрема зростання зовнішнього боргу на 18.8% у 2017 році, прискорення інфляції, знецінення рубля та збільшення кредитних ставок банківської системи [161, с. 20].

Станом на сьогодні під заборону знаходиться імпорт великої кількості товарів (вугілля, продукція зі сталі, гумові вироби, золота тощо), експорт предметів розкоші та реактивного паливо, інвестиції у енергетичний сектор [179; 180; 181]. Наразі Росії повністю обмежено доступ до ринків капіталу ЄС, «що підвищує вартість запозичення коштів для юридичних осіб, які підпадають під санкції, і поступово руйнує основу російської промисловості» [182].

Одним з безпрецедентних рішень у фінансовій галузі було часткове відключення російських банків від системи SWIFT [183]. Таке рішення значно вплинуло на життя громадян Росії, оскільки можливості провести міжнародний переказ коштів або отримати переказ з закордону фактично немає. Крім того, у вересня 2022 року було повністю зупинено дію Угоди ЄС про спрощення візового режиму з Росією. [184]. На практиці результатом стало фактичне позбавлення громадян Російської Федерації можливості отримати візу в більшість європейських країн.

Згідно зі звітом FTI Consulting, фінансовим установам та бізнесу необхідно максимально застосовувати заходи належної перевірки клієнтів та контрагентів, аби не порушити санкційний режим [185]. Сама Європейська комісія визначає наступні наслідки запровадження санкцій щодо Російської Федерації:

- Заборона експорту з ЄС товарів розкоші позбавляє російську еліту можливості купувати такі товари, як автомобілі, годинники та ювелірні вироби. Заборона імпорту поширюється на російські символічні продукти, як-от горілка та ікра.
- Заборона імпорту російського вугілля зачіпає четверту частину всього російського світового експорту вугілля, що становить для Росії втрату доходів у обсязі 8 мільярдів євро на рік.
- Щодо експорту, загальна оціночна вартість експортних обмежень на товари й технології сягає на сьогоднішній день 32,5 мільярдів євро. Це дорівнює 36% експорту ЄС до вторгнення.
- Заходи поширюються на 57% довоєнного імпорту, що становить 89,9 мільярди євро.
- Загальна вартість експортних обмежень на послуги сягає 3,28 мільярди євро (16% експорту послуг ЄС до Росії у 2021 р.).
- Ні один із запроваджених ЄС заходів жодним чином не націлений на торгівлю сільськогосподарськими та продовольчими товарами, включно з пшеницею та добривами, між третіми країнами та Росією.
[182]

В Україні санкції ЄС позитивно вплинули на місцевий бізнес. Українські підприємства виграли від обмежень у торгівлі між ЄС і Росією, оскільки тепер вони можуть продавати свою продукцію на ринки ЄС, де раніше домінували російські підприємства [186, с. 10].

Попри це, у 2014 році ЄС запровадив санкції і проти українських чиновників, причетних до порушень прав людини та корупції [187]. Санкції призвели до заморожування їхніх активів у країнах ЄС, що перешкоджало можливості брати участь у міжнародних фінансових операціях. Як виняток, особам було дозволено використовувати кошти для виконання арбітражного, судового чи адміністративного рішення, а також зобов'язань за контрактами, укладеними до дати запровадження санкцій.

В іншому прикладі, у випадку Сирії, ЄС запровадив санкції у 2012 році у відповідь на придушення урядом опозиції під час громадянської війни в країні [188]. Санкції ЄС проти Сирії були першочергово спрямовані на посадових осіб країни, а згодом поширились на ключові сектори економіки, включаючи нафту, газ і фінансові послуги. Санкції також призвели до заморожування сирійських активів у ЄС і ускладнили доступ країни до міжнародних фінансових ринків, зокрема до коштів Європейського інвестиційного банку [189, с. 11]. Економіка Сирії зазнала значного удару, хоча у 2020 році ЄС став найбільшим торгівельним партнером Сирії, на якого припадало 8.7% міжнародної торгівлі країни [190]. Санкції мали значний вплив і на політичний курс та участь країни у міжнародних відносинах:

До введення антисирійських санкцій в 2011 році, ЄС розвивав відносини з Сирією в багатосторонніх напрямках як з учасницею Євросередземноморського партнерства і Європейської політики сусідства [166, с. 142].

У 2022 році ЄС посилив санкції щодо Сирії з метою недопущення використання членами сім'ї Мохаммеда Махлуфа активів його активів після смерті, оскільки потенційно це може сприяти підтримці сирійського режиму та репресіям проти цивільного населення [191]. Важливо зазначити, що Сирія не підпадає під загальне ембарго і товари першої необхідності, ліки вільно експортуються до країни, а ЄС разом з тим надає значну гуманітарну допомогу населенню [192].

За результатами дослідження, було з'ясовано, що санкційний список ЄС - це перелік осіб, організацій та країн, які зазнають обмежень в економічній та інших сферах діяльності через загрозу інтересам і цінностям ЄС.

Основою створення та функціонування санкційного списку ЄС є, зокрема, Договір про Європейський Союз і Договір про функціонування Європейського Союзу СЗППБ. Важливим аспектом правової природи санкційного списку ЄС є

його спрямованість на досягнення політичних та економічних цілей, зокрема, на зміну поведінки країн, які є об'єктом санкцій.

У підрозділі «Процедура і критерії додавання у санкційного списку ЄС» було з'ясовано інформацію про вимоги, яких необхідно дотриматись для включення суб'єкта до санкційного списку, включаючи критерії, що використовуються для оцінки діяльності суб'єктів, та процедури прийняття рішень про включення до списку. Було встановлено, що включення до санкційного списку ЄС може відбуватись на основі різних критеріїв, включаючи порушення прав людини, фінансові злочини та загрозу міжнародній стабільності. За результатами дослідження було зрозуміло, що процедура включення до санкційного списку ЄС є доволі складною та вимагає досягнення консенсусу між державами-членами. Органи ЄС, які відповідають за додавання суб'єктів до списку, мають враховувати наявність достатньої кількості доказів щодо відповідності критеріям. Крім того, перед прийняттям рішення про включення суб'єкта до списку, органи ЄС повинні повідомити про це самого суб'єкта та забезпечити можливість оскаржити таке рішення. Цей процес забезпечує ефективну та прозору процедуру додавання до санкційного списку ЄС.

Санкційний список ЄС має значний вплив на діяльність підсанкційних суб'єктів, зокрема, на їх комерційні та фінансові операції, а також на їх репутацію. У процесі дослідження було встановлено, що санкційний список ЄС має комплексний характер і включає в себе не лише обмеження в торгівлі та фінансових операціях, а й заборону на в'їзд до країн ЄС, заморожування активів та інші види обмежень.

У останньому підрозділі досліджено наслідки потрапляння до санкційного списку ЄС на прикладі кейсів Ірану, Росії та Сирії. Дослідження зосереджено на аналізі наслідків для підприємств, фінансових установ та особистих фінансових операцій. Наприклад, санкції проти Ірану призвели до суттєвого зниження експорту нафти країною, та, як наслідок, економічної стагнації. Санкції проти Росії мали значний вплив на її економіку, особливо на нафтогазову галузь та

банківський сектор. Санкції проти Сирії призвели до заморожування активів окремих осіб та зменшення міжнародного товарообігу з країною. Аналізуючи приклади Ірану, Росії та Сирії, можна зробити висновок, що наслідки можуть бути різними в залежності від країни, обсягу та цільової спрямованості санкцій.

РОЗДІЛ 5. САНКЦІЙНИЙ СПИСОК ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Підрозділ 5.1. Визначення та правова природа санкційного списку Великобританії

Метою підрозділу є дослідження визначення та правової природи санкційного списку Великобританії, що дозволить зрозуміти основні принципи та механізми його функціонування. Задачі підрозділу включають в себе опис правового статусу санкційного списку Великобританії та визначення його ролі та місця в системі міжнародних санкцій.

Санкційний список Великої Британії визначається як список країн, осіб та організацій, щодо яких застосовано обмежувальні заходи, включаючи заморожування активів, заборону на поїздки та інші форми санкцій. Метою цих заходів є обмеження здатності цільових організацій брати участь у діяльності, яка становить загрозу національній безпеці та цілям зовнішньої політики Великобританії.

Юридична природа санкційного списку Великобританії регулюється різними законодавчими актами, зокрема Законом про ООН, Законом про боротьбу з тероризмом і Законом про санкції та протидію відмиванню грошей [193]. Закон про санкції та боротьбу з відмиванням грошей, зокрема, визначає процедуру накладення та скасування санкцій, надаючи основу для впровадження та виконання обмежувальних заходів урядом Великобританії [194].

Закон про санкції 2019 року посилив режим санкцій Великобританії, зробивши його більш ефективним і гнучким. Цей акт замінює попередній режим санкцій, який був обмежений членством Великої Британії в Європейському Союзі. Після Brexit Велика Британія може вводити санкції незалежно від ЄС і швидше реагувати на зміни обставин [195, 196] Закон про санкції передбачає створення нового режиму санкцій, який є окремим від режиму санкцій ЄС, і дозволяє Великій Британії накладати санкції на ширше коло фізичних осіб, організації та країни [197, с. 3]. Під час перебування Великобританії у складі ЄС

наголошувались на складності дійти консенсусу з іншими країнами-членами союзу:

Далекосяжні санкції, що стосуються енергетичного сектору М'янми, які, як повідомляється, подані Великою Британією, були відхилені Францією через обсяг операцій TOTAL у країні. Навпаки, проти енергетичних санкцій щодо Нігерії в 1990-х роках виступили Нідерланди та Великобританія, оскільки компанія Shell була активно залучена [198, с. 3].

Крім законодавчої бази, санкційний список Великої Британії також регулюється принципами міжнародного права, включаючи принцип пропорційності, який вимагає, щоб будь-які вжиті заходи були пропорційними загрози [194]. Це означає, що вплив санкцій на цільові суб'єкти має бути збалансований із цілями обмежувальних заходів.

Список санкцій Великої Британії умовно розділений на дві категорії: список санкцій ООН і список автономних санкцій Великої Британії [199]. Список санкцій ООН включає фізичних та юридичних осіб, визначених Радою Безпеки ООН. Автономний список санкцій Великої Британії включає фізичних та юридичних осіб, визначених урядом Великої Британії, які не включені до санкційних списків ООН.

Санкційний список Великої Британії є другорядним джерелом права. Це означає, що санкції не є частиною правового кодексу, а натомість накладаються постановами [200]. Санкції є юридично обов'язковими, а фізичні та юридичні особи, які порушують санкції, можуть бути притягнуті до цивільної та кримінальної відповідальності.

Консолідований список є публічним документом, який надає чітку та стислу інформацію про осіб, організації та країни, які підпадають під санкції, характер запроваджених обмежень та відповідні законодавчі положення [201].

Однак режим санкцій Великої Британії не позбавлений викликів і протиріч. Деякі особи та організації висловили занепокоєння щодо справедливості та прозорості процесу застосування санкцій і впливу санкцій на права людини. У відповідь на це уряд запровадив процедуру оскарження санкцій, яка дозволяє

фізичним та юридичним особам оскаржувати їхнє включення до санкційного списку та вимагати компенсації за збитки, спричинені санкційними заходами.

Підрозділ 5.2. Процедура і критерії додавання у санкційного списку Великобританії

Метою підрозділу є детальний аналіз та пояснення процедури додавання суб'єкта до санкційного списку Великобританії та критеріїв, які використовуються при вирішенні цього питання. Основним завданням є розгляд процесу включення суб'єкта до списку санкцій, що дозволить зрозуміти, які підстави та критерії використовуються Великобританією для прийняття такого рішення.

Відповідальність за накладення та ефективне застосування санкцій покладається на Казначейство. Особа може бути внесена до списку за стандартною процедурою або прискореною [202]. Для застосування прискореної процедури необхідно виконання ряду умов, серед яких застосування аналогічних санкцій щодо особи іншими суб'єктами (США, ЄС, Австралією, Канадою) і відповідність суспільним інтересам. При цьому, санкції можуть бути накладені лише на 56 днів, а потім, якщо умови все ще виконуються, їх дію можуть продовжити на той самий термін.

У межах Казначества створені окремі департаменти, кожен з яких відповідає за конкретний тип санкцій:

- Департамент міжнародної торгівлі відповідальний за торгівельні санкції;
- Управління із застосування фінансових санкцій (OFSI) відповідальне за фінансові санкції;
- Департамент транспорту відповідальний за санкції в галузі авіації та водного транспорту;

- Міністерство внутрішніх справ відповідальне за імміграційні санкції [200, 203].

Процес включення до списку починається з ідентифікації фізичних або юридичних осіб, які беруть участь у діяльності, що становить загрозу економічним інтересам Великобританії. Одним із основних джерел інформації для санкційного списку Великої Британії є урядові розвідувальні служби, які надають інформацію та розвідувальні дані про осіб, організації та організації, залучені до діяльності, що загрожує національній безпеці та цілям зовнішньої політики. Уряд Великої Британії також бере до уваги інформацію від міжнародних партнерів, а також ЗМІ та дані з відкритих джерел.

Міністр закордонних справ відповідає за розробку політики санкцій Сполученого Королівства, консультуючись з іншими урядовими департаментами та відомствами, включаючи Міністерство закордонних справ і у справах Співдружності, Казначейство, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони та розвідувальні служби [204].

Санкційний список Великої Британії також може бути оскаржений у судовому порядку, і окремі особи та організації можуть подати заявку на перегляд їхнього включення до списку [205, 206].

Режим санкцій у Великій Британії підлягає постійному перегляду, при цьому уряд зобов'язаний переглядати ефективність санкцій щорічно [207]. Уряд також може змінити або скасувати санкції залежно від обставин.

Критерії для включення до списку санкцій Великої Британії встановлюються відповідними законами та нормативними актами, зокрема Законом про санкції та боротьбу з відмиванням грошей 2018 року. Загалом фізичні та юридичні особи можуть бути включені до списку, якщо вони становлять загрозу національній безпеці Великої Британії, іноземній політики чи інших цілей. Деякі загальні підстави для переліку включають:

- Участь у серйозних порушеннях прав людини, таких як тортури, позасудові вбивства чи інші форми насильства проти цивільних.

- Участь у діяльності, що підтримує тероризм, як-от надання фінансування або інша підтримка визначених терористичних організацій.
- Підтримка або сприяння розповсюдженню зброї масового знищення, такої як ядерна, хімічна чи біологічна зброя.
- Участь у діяльності, яка підриває стабільність і безпеку держави, наприклад підтримка сепаратистських рухів або надання зброї озброєним групам.
- Участь у діяльності, яка сприяє організованій злочинності чи корупції, як-от хабарництво, відмивання грошей або контрабанда. [208]

На додаток до цих критеріїв, фізичні та юридичні особи також можуть бути включені до списку, якщо вони пов'язані з цільовими фізичними чи юридичними особами або надають їм підтримку [202]. Наприклад, якщо компанія належить або контролюється підсанкційною фізичною чи юридичною особою, вона також може бути включена до списку.

Режим санкцій Великобританії постійно оновлюється відповідно до змін обставин, а список санкцій переглядається FCO, OFSI та іншими відповідальними органами. Процес виключення фізичної чи юридичної особи зі списку санкцій Великої Британії передбачає процес, подібний до процесу включення до списку, коли міністр закордонних справ розглядає, чи критерії для включення більше не відповідають.

Підрозділ 5.3 Причини та наслідки потрапляння до санкційного списку Великобританії

Мета підрозділу полягає в аналізі причин, які призводять до включення фізичних та юридичних осіб до санкційного списку Великобританії, а також вивченні наслідків такого потрапляння для відповідних осіб та їх діяльності. Підрозділ має на меті з'ясувати, які дії або поведінка можуть призвести до

включення в санкційний список Великобританії, а також визначити можливі наслідки, включаючи фінансові обмеження, обмеження в подорожах, втрату репутації тощо. Завдання включає аналіз ситуацій, які можуть привести до потрапляння під санкції Великобританії, вивчення механізмів впливу та оцінку рівня впливу санкцій на державу, організацію чи фізичну особу.

Фізичні особи, організації та країни можуть бути включені до санкційного списку Сполученого Королівства з різних причин, зокрема через порушення прав людини, причетність до терористичних актів, розповсюдження зброї масового знищення та іншої діяльності, яка становить загрозу міжнародному миру та безпеці [200]. Велика Британія також може запроваджувати санкції у відповідь на порушення міжнародного права, наприклад порушення Статуту ООН або порушення прав людини. У деяких випадках санкції можуть бути введені для досягнення цілей зовнішньої політики, таких як сприяння миру, безпеці та стабільності в певному регіоні.

Для фізичних та юридичних осіб найпоширенішою причиною потрапляння до списку санкцій Великобританії є причетність до терористичних актів. Це може включати надання фінансової підтримки визнаним терористичним організаціям, а також участь у плануванні або скоєнні терористичних актів [209]. Крім того, фізичні та юридичні особи можуть бути включені до списку за їх участь у діяльності з розповсюдження, наприклад, незаконній торгівлі ядерною, хімічною чи біологічною зброєю.

Санкції щодо країн можуть бути введені з різних причин, зокрема через порушення прав людини, причетність до терористичних актів або порушення міжнародного права [210]. Наприклад, Великобританія запровадила санкції проти таких країн, як Росія та Білорусь, за анексію Криму, втручання у внутрішні справи України та порушення прав людини.

Фінансові санкції можуть приймати різні форми, включаючи заморожування активів, обмеження доступу до фінансової системи та заборону надання товарів і послуг [211, с. 8]. Це означає, що всі кошти та інші фінансові активи, якими володіє внесена до списку фізична чи юридична особа у Великій

Британії чи на її заморських територіях, будуть заморожені, і до них буде недоступний доступ. Крім того, фінансові санкції накладають обмеження на інвестиції та доступ до ринку капіталів, а також повне обмеження на надання будь-яких фінансових, страхових, брокерських чи інших фінансових послуг [211, с. 9-10].

Окрім фінансових санкцій, Велика Британія також запроваджує торговельні санкції, які обмежують експорт товарів, технологій та послуг до визначених країн або окремих осіб [210]. Запровадження Великобританією санкцій може мати значний вплив на торгово-економічні відносини країни з цільовими країнами.

Ще один важливий наслідок потрапляння до санкційного списку Великої Британії - обмеження на пересування. Особам, які внесені до санкційного списку Великої Британії, може бути заборонено в'їзд до Великої Британії, а їхні існуючі візи можуть бути анульовані [212, с. 10-12]. Це може суттєво вплинути на здатність вести бізнес, брати участь у міжнародних конференціях, подорожувати.

Окрім обмежень на фінансові операції та подорожі, потрапляння до санкційного списку Великої Британії також може призвести до шкоди репутації та негативного розголосу. Це може зашкодити бізнес-перспективам фізичної чи юридичної особи, а також її авторитету в міжнародному співтоваристві. Крім того, компанії та особи, які включені до санкційного списку Великої Британії, є предметом додаткової перевірки з боку інших країн і міжнародних організацій, що ще більше вплинуло на їх здатність вести бізнес. Компанії можуть вагатися вести справи з бізнесом, який перебуває під санкціями.

Крім того, потрапляння до санкційного списку Великобританії також може мати геополітичні наслідки. Рішення уряду Великобританії накласти санкції на країну часто розглядається як політична заява, що свідчить про незгоду Великобританії з політикою та діями цільової країни. Це може мати негативний вплив на міжнародну репутацію цільової країни, ускладнюючи для країни участь

у міжнародній дипломатії та формування політичних альянсів з іншими країнами.

Санкції також можуть мати значний вплив на права людини та гуманітарні умови в цільовій країні. Економічні санкції, наприклад, можуть призвести до економічних труднощів і бідності, що, у свою чергу, може призвести до порушень прав людини, таких як відмова в доступі до їжі, ліків та інших товарів першої необхідності. Крім того, санкції також можуть обмежити потік допомоги до цільової країни, що ускладнить надання гуманітарним організаціям допомоги тим, хто її потребує.

Іншим прикладом є заборона терористичних груп і організацій. Уряд Великої Британії забороняє групи та організації, які ймовірно причетні до тероризму [213]. Бути забороненим означає, що ці групи та організації заборонені у Великій Британії, і будь-хто, хто є членом або прихильником забороненої групи, вчиняє кримінальний злочин. Це може мати значні наслідки для осіб і організацій, пов'язаних з групою, включно з обмеженням на їхню здатність працювати у Великобританії та замороженням їхніх активів.

Одним із ключових аспектів режиму санкцій у Великій Британії є вимога до юридичних та фізичних осіб, які є громадянами/зареєстровані у Великій Британії чи провадять діяльність на її території, дотримуватись правил санкцій [211, с. 10]. Це передбачає проведення належної перевірки контрагентів, клієнтів і клієнтів, щоб переконатися, що вони не є фізичними чи юридичними особами, які потрапили під санкції Великобританії. Недотримання санкційного списку Великобританії є серйозним правопорушенням, і особи та організації, які порушують обмеження, можуть зіткнутися зі значними штрафами. Покарання за невиконання включають штрафи, позбавлення волі та конфіскацію активів. OFSI має повноваження накладати ці покарання, а особи та організації, які не дотримуються обмежень, встановлених списком санкцій, також можуть зазнати цивільних або кримінальних санкцій [211, с.44-45]. Крім того, у випадку попереднього отримання спеціальної ліцензії на здійснення конкретних операцій з підсанкційною особою, OFSI може відкликати таку ліцензію та накласти штраф

у випадку порушення її умов [214, с. 14]. Покарання за порушення заборон, встановленим Законом про боротьбу з тероризмом, може сягати 14 років ув'язнення та/або штраф [213].

Інститут фінансових бухгалтерів (IFA) надав рекомендації щодо режиму санкцій у Великій Британії, включаючи правові та практичні наслідки для бізнесу [215]. IFA зазначає, що підприємства повинні мати відповідні системи для моніторингу своїх клієнтів та оцінки ризиків, пов'язаних з наданням послуг або проведенням транзакцій для них. Фінансові установи Великобританії та інші регульовані підприємства зобов'язані повідомляти відповідним органам про будь-які підозри щодо порушення санкцій, що може призвести до розслідування та потенційних санкцій [211, с. 21]. Це також може мати негативний вплив на репутацію особи чи організації, що може ускладнити їм ведення бізнесу в майбутньому.

Певний виняток зроблено для юристів щодо інформації, яка становить професійну таємницю [211, с. 27]. Попри це, Lawsociety надає вказівки для соліситорів щодо режиму санкцій у Великобританії та підкреслює важливість забезпечення дотримання санкцій [216]. Соліситорам рекомендується проводити ретельну перевірку своїх клієнтів, щоб переконатися, що клієнта не внесено до санкційного списку, а у випадку крайньої необхідності надати послугу такому клієнту – звернутись для отримання ліцензії..

Підрозділи 5.4 Наслідки потрапляння до санкційного списку Великобританії на основі кейсів

Мета підрозділу полягає в описі конкретних кейсів, коли країна, особа чи організація потрапили до санкційного списку Великобританії та аналізі наслідків цього. Основним завданням підрозділу є виявлення та аналіз наслідків застосування санкцій на практиці, вивчення можливих варіантів реагування підсанкційних суб'єктів, включаючи їх дії з метою зняття санкцій, а також

моніторинг наслідків, таких як вплив на фінансові операції, торгові обмеження. До завдань підрозділу також можна віднести вивчення причин, які призвели до введення санкцій в конкретному випадку, їх ефективності та можливості досягнення мети, яку ставить перед собою уряд Великобританії.

У грудні 2022 року уряд Великої Британії запровадив нові санкції проти Росії у відповідь на триваючий конфлікт у країні. Заборони є досить широкими і станом на березень 2023 року включають, зокрема, наступні:

- замороження активів осіб, визначених OFSI;
- заборона на фінансові операції з рядом російських банків;
- заборона інвестицій;
- торговельна заборона на військові та оборонні товари і технології, реактивне паливо, нафту та нафтопродукти, вугілля, предмети розкоші тощо [217].

У повідомленні уряду ідеться про виключення Росії з переліку країн, для яких діє загально дозвільна експортна ліцензія [218]. За даними Департаменту міжнародної торгівлі, санкції торкнулись 62% експорту товарів Великобританії до Росії та 3,2% експорту послуг Великобританії в Росію [219]. За даними Управління національної статистики, загальна вартість імпорту товарів з Росії скоротилась до 33 мільйонів фунтів стерлінгів у червні 2022 року і знаходиться на найнижчому рівні з початку обліку в січні 1997 року [220].

Крім того, Велика Британія нещодавно запровадила додаткові санкції проти Росії, зокрема встановлення обмеження цін на нафту [221]. Було заборонено імпорт, придбання, постачання та доставку російської нафти та нафтопродуктів до Великобританії та надання пов'язаних з ними допоміжних послуг [222]. Досить широкі роз'яснення з цього приводу були надані для компаній, що надають послуги транзиту нафти за допомогою водного транспорту, оскільки саме цей спосіб є найбільш поширеним для Великобританії [223]. Це призвело до посиленого контролю торговельних угод за участю Росії та призвело до зменшення доступності певних продуктів, таких як продукти переробки нафти.

За словами юридичної фірми Harneys, вплив цих санкцій відчутний у низці галузей, включаючи енергетичний сектор [224].

Окрім обмежень на товари та послуги, санкційний список Великобританії також включає обмеження на надання професійних та ділових послуг фізичним та юридичним особам, пов'язаним з Росією [225]. Інструкції, надані урядом Великобританії, містять інформацію про типи послуг, які заборонені, і процедури отримання ліцензії на надання цих послуг [226].

Щодо фінансових обмежень, то введена повна заборона кредитів, позик чи інвестицій, продовження кореспондентських банківських відносин з підстанкційними особами та банками, надання довірчих послуг [217]. Крім того, OFSI наголошено, що криптоактиви також є економічними ресурсами, тому спроби обійти санкції за допомогою їх використання не допускаються [227]. Юристами Herbert Smith Freehills наголошено на необхідності серйозно поставити до запроваджених заборон з огляду на серйозні наслідки порушення законодавства про санкції у Великобританії [228].

Санкції мали значний вплив на країну та її громадян, особливо на тих, хто має активи у Великобританії або має подвійне британсько-російське громадянство. В останні роки Великобританія запровадила нові правила щодо російських санкцій і трастових послуг, що збільшило складність і вартість ведення бізнесу з Великобританією. У результаті російським підприємствам і фізичним особам важко отримати доступ до фінансової системи Великобританії та торгувати з Великобританією. Загалом, станом на вересень 2022 року під санкціями Великобританії перебувало більш як 120 олігархів із загальним капіталом понад 130 мільярдів фунтів стерлінгів [229]. Це суттєво вплинуло на російську економіку та створило значні проблеми для громадян Росії. Попри це, дослідження ВВС показало, що чимало російських олігархів використовують обхідні механізми, наприклад створення англійського обмеженого партнерства (LP), на які не поширюється вимога щодо розкриття бенефіцірних власників, для продовження економічної діяльності на території Великобританії [230].

У відповідь на санкції Росія пригрозила вжити заходів у відповідь, зокрема ввести обмеження на торгівлю та інвестиції. Незважаючи на ці погрози, Велика Британія заявила, що не відступить від своєї позиції та продовжуватиме впроваджувати санкції, доки не буде врегульовано конфлікт в Україні [231]. Загалом, підкреслено, що обсяг британських санкцій є значно ширшим за європейський [232, с. 36].

Ще один приклад реальних наслідків включення до санкційного списку Великобританії можна побачити у випадку з Білоруссю. Велика Британія запровадила торговельні санкції проти Білорусі у відповідь на кризу в країні та придушення політичної опозиції, а згодом додала і причетність країни до загрози територіальній цілісності та незалежності України [233]. Санкції мали ряд наслідків для країни, включаючи обмеження на інвестиції, заборону на страхування будь-яких органів чи осіб, пов'язаних з органами влади Білорусі, та скорочення торгівлі між Великою Британією та Білоруссю. Санкції також призвели до посилення регулятивного контролю та обмеження доступу до ряду фінансових та інших послуг. Додаткові санкції введено для заохочення уряду Білорусі до поваги демократичних принципів та інститутів, а також утримання від дій, політики чи діяльності, які пригнічують громадянське суспільство [197, с. 7].

М'янма також потрапила під санкції Великобританії у відповідь на військовий переворот у країні. Великобританія запровадила санкції проти компаній, що займаються виробництвом авіаційного палива, через два роки після державного перевороту, щоб надіслати чітке повідомлення військовим М'янми про те, що їхні дії матимуть наслідки [234]. Це прямо вплинуло на здатність підприємств з виробництва авіаційного палива в М'янмі торгувати з Великою Британією, завдавши шкоди економіці країни. Санкційний режим має на меті заохотити всіх суб'єктів, зокрема Сили безпеки М'янми, поважати права людини та, у відповідних випадках, виконувати свої зобов'язання відповідно до міжнародного права прав людини та обмежити виключно доступ військових до фінансів та зброї [197, с. 5].

Іран є однією з країн, які протягом багатьох років перебувають під санкціями Великобританії. При цьому, цікаво, що Великобританія було однією з тих країн, які попередньо намагались розв'язати іранську кризу дипломатичним шляхом [235, с. 103]. Хоча у 2016 році ЄС припинив дію санкцій у відношенні Ірану, Великобританія все застосовує ембарго на поставки зброї, обмеження на діяльність, пов'язану з ядерною сферою, а також режим дозволу на постачання певних металів та програмного забезпечення [236]. Як наслідок, економіка Ірану все ще страждає від наслідків спроб розробки ядерної зброї. Крім того, окремо діє санкційний режим щодо сприяння дотримання прав людини урядом Ірану [237]. Зокрема, заборонено надання країни будь-яких технологій та товарів, що можуть бути використані для внутрішніх репресій або моніторингу чи перехоплення телекомунікацій [238].

Одним із недавніх прикладів дії санкційного списку Великобританії є запровадження санкцій щодо генерального прокурора Ірану після страти Алірези Акбарі [239]. Уряд Великої Британії запровадив санкції проти генерального прокурора та кількох інших осіб, включаючи заморожування активів і заборону на поїздки, за їх причетність до серйозних порушень прав людини. Це служить нагадуванням про зобов'язання Великобританії використовувати санкційний список як інструмент для притягнення до відповідальності тих, хто бере участь у діях, істотно порушуючих права людини.

Північна Корея також підпадає під санкції Великобританії протягом багатьох років у відповідь на її програму розробки ядерної зброї та порушення прав людини [240]. Режим санкцій Великобританії накладає обмеження на фінансові операції з Північною Кореєю, включаючи заморожування активів, обмеження на переказ коштів і заборону на інвестиції в країні. Через це Північна Корея суттєво обмежена у доступі до світової фінансової системи. Це, у свою чергу, впливає на здатність країни торгувати, здійснювати будь-які економічні операції та отримати доступ до фінансування. Як зазначено самим урядом Великобританії:

Загалом цей режим санкцій спрямований на обмеження спроможності Корейської Народно-Демократичної Республіки (КНДР) продовжувати свої програми ЗМЗ, заохочуючи їх відмовитися від цих програм і зняти зброю відповідно до рішень Ради Безпеки ООН [241].

У результаті дослідження визначення та правової природи санкційного списку Великобританії можна зробити наступні висновки. Санкційний список Великобританії є механізмом, що дозволяє уряду Великобританії застосовувати обмежувальні заходи щодо окремих країн, їх громадян та підприємств. Цей механізм базується на таких нормативно-правових актах, як Закон про ООН, Закон про боротьбу з тероризмом і Закон про санкції та протидію відмиванню грошей.

Основними принципами санкційного списку Великобританії є забезпечення національної безпеки, збереження міжнародного миру та безпеки, а також захист прав людини. Санкційний список Великобританії діє в рамках системи міжнародних санкцій та спрямований на досягнення спільних цілей з іншими країнами.

Дослідивши процедуру додавання суб'єкта до списку, варто зазначити, що механізм є досить складним, базується на аналізі інформації з різних джерел та відрізняється залежно від того, який конкретний вид санкцій застосовується. У результаті аналізу було встановлено, що для включення суб'єкта до санкційного списку Великобританії використовуються різноманітні підстави, такі як порушення міжнародного права, порушення прав людини, підрив безпеки та стабільності країни тощо.

На підставі дослідження кейсів Росії, Білорусі, Ірану, Північної Кореї та М'янми можна зробити висновок, що потрапляння до санкційного списку Великобританії має значний вплив на економічну, політичну та соціальну ситуацію в підсанкційній країні. У результаті дослідження було виявлено, що санкції можуть мати значний вплив на підсанкційних суб'єктів, зокрема вони

можуть призвести до обмежень у фінансових операціях та торгівлі, а також до втрати репутації та обмежень у подорожах. Наприклад, введення санкцій проти Росії призвело до значного зменшення експорту російської нафти та газу, що мало негативний вплив на економіку країни. Отже, дослідження наслідків потрапляння до санкційного списку Великобританії на основі кейсів підкреслює необхідність детального аналізу конкретних ситуацій, а також необхідність моніторингу та аналізу ефективності санкцій.

ВИСНОВКИ

Дослідження основних видів міжнародних санкційних списків та їх правової природи підтверджує їх важливість та необхідність для забезпечення міжнародної безпеки та стабільності. Перебування в санкційному списку, наприклад у чорному списку FATF, може призвести до шкоди репутації та підвищеного ризику застосування заходів посиленого контролю. З іншого боку, включення до сірого списку FATF є попереджувальним сигналом про те, що країна не повністю дотримується правил боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Включення до санкційного списку OFAC, санкційного списку ЄС і санкційного списку Великобританії може призвести до економічних санкцій і обмежень, у тому числі торговельних санкцій і обмежень на фінансові операції, що може мати серйозні економічні наслідки.

Важливо зауважити, що кожен список має власний процес і критерії, а також власні наслідки для включення. Таким чином, для країн і компаній вкрай важливо знати про критерії включення до списків, а також про наслідки потрапляння до списків, щоб вони могли вжити відповідних заходів для уникнення включення до цих списків. Щоб пом'якшити негативні наслідки включення до цих списків, країни та компанії можуть вжити заходів для посилення своїх внутрішніх нормативних вимог, наприклад, запровадити правила боротьби з відмиванням грошей і підвищити їх прозорість.

У результаті проведеного комплексного аналізу режимів фінансових санкцій та їх наслідків для окремих країн, організацій та осіб можна зробити декілька висновків. По-перше, санкції є ефективним інструментом впливу на країни, організації та особи, дії яких суперечать інтересам та цінностям міжнародної спільноти або окремих країн. У цілому, кожен із санкційних списків визначає осіб, які підлягають обмеженням у здійсненні окремих видів економічної діяльності, фінансових та інших операцій, пересуванні тощо.

По-друге, санкції можуть мати серйозні наслідки для окремих країн, організацій та осіб. Наприклад, обмеження у використанні банківських рахунків та здійсненні банківських операцій, користуванні активами можуть серйозно вплинути на фінансову стійкість компаній та окремих осіб. Також, санкції можуть призвести до підвищення цін на товари та послуги, що може вплинути на економічну ситуацію в країні в цілому.

По-третє, правова природа санкційних списків є відрізняється в залежності від суб'єкта їх складання та вимагає ретельного вивчення нормативно-правових актів та міжнародної практики застосування санкцій. Важливо враховувати, що санкції повинні бути засновані не тільки за умови наявності достатніх та достовірних даних щодо підстав їх застосування, а саме застосування повинно бути пропорційним до порушення прав людини, спричиненого суб'єктом.

Чорний список FATF, який є найсуворішим серед списків організації, являє собою добірку країн, які не дотримуються заходів щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Процес внесення до списку та критерії для чорного списку є суворими та передбачають ретельну оцінку системи ПБК/ФТ країни. Внесення до чорного списку має серйозні наслідки, включаючи репутаційну шкоду, обмежений доступ до міжнародних фінансових систем і посилений контроль з боку фінансових установ.

Сірий список FATF слугує більше засобом моніторингу країн, які взяли на себе зобов'язання вжити заходів для покращення дотримання міжнародних стандартів, але можуть потребувати додаткової підтримки та вказівок. Процес внесення до списку та критерії для сірого списку є менш суворими порівняно з чорним списком, але потрапляння до списку все одно може мати значні наслідки, такі як обмеження доступу до міжнародних фінансових інструментів і зниження міжнародного співробітництва.

Список санкцій OFAC - це добірка осіб, організацій і країн, які підпадають під економічні санкції, запроваджені урядом США. Процес включення до списку та критерії для санкційного списку OFAC визначаються урядом США, і включення до списку може призвести до заморожування активів та накладення

обмежень на фінансові операції. Список санкцій OFAC є ключовим інструментом, який використовується урядом США для обмеження окремих осіб, організації та країни, які становлять загрозу національній безпеці та цілям зовнішньої політики США. Внесення до санкційного списку OFAC має далекосяжні наслідки, включаючи торгові обмеження та заборону на поїздки. Компанії можуть зіткнутися зі значними труднощами під час ведення бізнесу з фізичними чи юридичними особами, зазначеними в списку санкцій OFAC, і репутаційні наслідки зв'язку з такими особами чи юридичними особами можуть бути серйозними.

Список санкцій ЄС представляє собою унікальний перелік осіб, юридичних структур та країн, які підлягають економічним обмеженням від Європейського Союзу. Процес включення до списку та критерії для його формування визначаються самим ЄС. Потрапляння до списку може призвести до блокування активів, обмежень на пересування, суттєвого змінення інвестицій та економічних проблем. ЄС використовує цей список для накладання фінансових та торгових обмежень на особи, організації та країни, що можуть наражати його безпеку та стабільність на ризик.

Подібним чином список санкцій Великої Британії є компіляцією фізичних, юридичних осіб і країн, які підпадають під економічні санкції, запроваджені Великою Британією. Закон про санкції 2019 року запровадив новий санкційний режим після виходу країни зі складу ЄС. Цим нормативно-правовим актом врегульовано процес включення до списку, встановлено критерії, а також органи, відповідальні за ефективну реалізацію санкційної політики. Наслідки додавання до санкційного списку Великобританії можуть включати, серед іншого, замороження активів, експортні та імпорتنі обмеження або заборони та обмеження пересування.

Реальні випадки, такі як Росія, Іран, Північна Корея та Сирія, демонструють тяжкі наслідки включення до цих списків. Обмеження, запроваджені санкціями, можуть мати глибокий вплив на економіку країни та призвести до значних фінансових втрат і труднощів у доступі до міжнародної фінансової системи.

Завершуючи дослідницьку роботу, можна зробити висновок, що правова природа основних міжнародних санкційних списків є досить складною та містить багато нюансів. Дослідження показало, що санкційні списки мають серйозні наслідки для юридичних та фізичних осіб, які потрапляють у них: фінансові обмеження, заборону на в'їзд до країн, обмеження в торговельних операціях та інші види обмежень.

Окрім того, було виявлено, що застосування санкцій може бути ефективним інструментом виконання політичних цілей, однак їх ефективність залежить від ряду факторів, таких як відповідність санкцій меті, рівень міжнародної підтримки, наявність альтернативних ресурсів та інші.

У загальному контексті, використання санкцій є важливим інструментом зовнішньої політики та міжнародних відносин. Проте, для того, щоб їх використання було ефективним та не порушувало прав людини та міжнародного права, необхідно забезпечувати прозорість процесу їх введення та дотримання процедур оцінки їх ефективності.

Результати дослідження можуть бути корисними для розуміння ролі санкційних режимів у міжнародній політиці та боротьбі зі злочинністю, а також для розробки ефективних стратегій відповіді на виклики, що виникають у зв'язку зі складанням та запровадженням нових санкційних списків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оленцевич Е. Потенційне включення Російської Федерації до Чорного списку FATF та визнання Російської Федерації країною-спонсором тероризму Урядом Сполучених Штатів Америки. Частина I [Електронний ресурс] / Е. Оленцевич, О. Курдидик – Режим доступу до ресурсу:
https://www.kinstellar.com/upload/UKR_FATF%20Blacklist_PART%20I.pdf (дата звернення 23.03.2023).
2. High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action – 21 October 2022 [Електронний ресурс] // FATF. – 2022. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Call-for-action-october-2022.html> (дата звернення 23.03.2023).
3. Кудас І. Б. ФАТФ як міжнародно-правова інституція / І. Б. Кудас // Проблеми законності. - 2013. - Вип. 123. - С. 216-225.
4. Оленцевич Е. Потенційне включення Російської Федерації до Чорного списку FATF та визнання Російської Федерації країною-спонсором тероризму Урядом Сполучених Штатів Америки. Частина II [Електронний ресурс] / Е. Оленцевич, О. Курдидик – Режим доступу до ресурсу:
https://www.kinstellar.com/upload/UA_FATF%20article_PART%20II.pdf (дата звернення 23.03.2023).
5. Переверзева О. С. Особливості правової природи ФАТФ / О. С. Переверзева, В. Ф. Гаджієв. // Часопис Київського університету права. – 2020. – №3. – С. 370–374. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/415/396> (дата звернення 23.03.2023).
6. Грабчук І. Л. Участь FATF в міжнародно-правовому регулюванні протидії фінансуванню тероризму: оцінка можливостей для України

- [Електронний ресурс] / І. Л. Грабчук, Г. С. Кукель, В. Г. Мазур // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2022/52-2022/4.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
7. Вайцеховська О. О. Р. Місце актів міжнародних фінансових організацій у нормативно-правовому складнику міжнародного фінансового правопорядку / О. Р. Вайцеховська О.. // Юридичний науковий електронний журнал. – 2021. – №9. – С. 287–295. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.lsej.org.ua/9_2021/73.pdf (дата звернення 23.03.2023).
 8. The FATF Recommendations [Електронний ресурс] // FATF. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/Recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
 9. FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems [Електронний ресурс] // 2013-2021 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html> (дата звернення 23.03.2023).
 10. Mutual Evaluations [Електронний ресурс] // FATF – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/mutual-evaluations.html> (дата звернення 23.03.2023).
 11. High-risk and other monitored jurisdictions [Електронний ресурс] // FATF – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html> (дата звернення 23.03.2023).
 12. Consolidated assessment ratings [Електронний ресурс] // FATF – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Assessment-ratings.html> (дата звернення 23.03.2023).

13. High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action – 24 February 2023 [Електронний ресурс] // FATF. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Call-for-action-February-2023.html> (дата звернення 23.03.2023).
14. Outcomes FATF Plenary, 22-24 February 2023 [Електронний ресурс] // FATF. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/outcomes-fatf-plenary-february-2023.html> (дата звернення 23.03.2023).
15. FATF Blacklists and Greylists [Електронний ресурс] // Sanction Scanner – Режим доступу до ресурсу: <https://sanctionscanner.com/knowledge-base/fatf-blacklists-and-greylists-171> (дата звернення 23.03.2023).
16. Шимків С. А. Транспарентність антилегалізаційного законодавства діяльності сектору неприбуткових організацій: виклики сучасного фінансового світу / С. А. Шимків, В. С. Печко. // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2018. – №2. – С. 155–167. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2018_37/zb37_16.pdf (дата звернення 23.03.2023).
17. The Implications Of FATF Greylist And Blacklist [Електронний ресурс] // Financial Crime Academy – Режим доступу до ресурсу: <https://financialcrimeacademy.org/the-implications-of-fatf-greylist-and-blacklist> (дата звернення 23.03.2023).
18. Гамбаров Г. Міжнародно-правові засади боротьби з фінансовою злочинністю в контексті їх реалізації (на прикладі ФАТФ) / Гейдар Дамір огли Гамбаров. // Юридична наука. – 2015. – №3. – С. 159–169. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://legal.nam.edu.ua/journal/n-3-2015.pdf#page=159> (дата звернення 23.03.2023).

19. Nance M. The regime that FATF built: an introduction to the Financial Action Task Force [Електронний ресурс] / Mark T. Nance // Crime, Law and Social Change. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-017-9747-6> (дата звернення 23.03.2023).
20. Resolution 1617 (2005) [Електронний ресурс] // United Nations. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://daccess-ods.un.org/tmp/5219062.5667572.html> (дата звернення 23.03.2023).
21. What are FATF Blacklist and Grey list countries? [Електронний ресурс] // AML UAE – Режим доступу до ресурсу: <https://amluae.com/what-are-fatf-blacklist-and-grey-list-countries> (дата звернення 23.03.2023).
22. Ghoshray S. Compliance Convergence in FATF Rulemaking: The Conflict Between Agency Capture and Soft Law [Електронний ресурс] / Saby Ghoshray // NYLS Law Review. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://digitalcommons.nyls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1108&context=nyls_law_review (дата звернення 23.03.2023).
23. Outcomes FATF Plenary, 20-21 October 2022 [Електронний ресурс] // FATF. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/Outcomes-fatf-plenary-october-2022.html> (дата звернення 23.03.2023).
24. Становлення національної системи фінансового моніторингу та її роль у боротьбі з організованою злочинністю / В. І. Тесленко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2013. - № 1. - С. 280-287. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2013_1_34 (дата звернення 23.03.2023).
25. Заклик до дій щодо юрисдикцій з високим рівнем ризику – 21 жовтня 2022 року [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Statements%20of%20international%20organizations/2022/UKR_High%20risk%20jurisdictions%20october%2022.pdf (дата звернення 23.03.2023).

26. Jurisdictions under Increased Monitoring – 21 February 2020 [Електронний ресурс] // FATF. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-february-2020.html> (дата звернення 23.03.2023).
27. Skrdlik J. Myanmar Placed on Money Laundering Blacklist [Електронний ресурс] / Josef Skrdlik // OCCRP. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.occrp.org/en/daily/16933-myanmar-placed-on-money-laundering-blacklist> (дата звернення 23.03.2023).
28. Cherkaskyi I. It's Time to Sanction Russia as the Terrorist State It's Become [Електронний ресурс] / Igor Cherkaskyi // The Washington Post. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.washingtonpost.com/business/its-time-to-sanction-russia-as-the-terrorist-state-its-become/2022/10/20/e0b61120-5034-11ed-ada8-04e6e6bf8b19_story.html (дата звернення 23.03.2023).
29. Національний банк України закликає FATF до виключення російської федерації з числа країн-членів та включення до "чорного списку FATF" [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zaklikaye-fatf-do-viklyuchennya-rosiyskoyi-federatsiyi-z-chisla-krayin-chleniv-ta-vklyuchennya-do-chornogo-spisku-fatf> (дата звернення 23.03.2023).
30. FATF відмовилась вносити Росію до "чорного списку" [Електронний ресурс] // 2022 – Режим доступу до ресурсу: https://biz.censor.net/news/3349064/fatf_vidmovylas_vnosyty_rosiyu_do_chornogo_spysku (дата звернення 23.03.2023).
31. FATF Statement on the Russian Federation [Електронний ресурс] // FATF. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html> (дата звернення 23.03.2023).

32. Jurisdictions under Increased Monitoring - 24 February 2023 [Електронний ресурс] // FATF. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-february-2023.html> (дата звернення 23.03.2023).
33. Юрисдикції, що знаходяться під посиленням моніторингом – 21 жовтня 2022 року [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Statements%20of%20international%20organizations/2022/UKR_Jurisdictions%20under%20Increased%20Monitoring_October%202022.pdf (дата звернення 23.03.2023).
34. Gary J. Causes and Consequences of Turkey’s Grey Listing [Електронний ресурс] / Julian Gary // The Economics Review At NYU. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://theeconreview.com/2022/01/05/causes-and-consequences-of-turkeys-grey-listing> (дата звернення 23.03.2023).
35. Jurisdictions under Increased Monitoring - June 2022 [Електронний ресурс] // FATF. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-june-2022.html> (дата звернення 23.03.2023).
36. Everything You Need to Know About the FATF Grey List [Електронний ресурс] // Sayari Encyclopedia – Режим доступу до ресурсу: <https://sayari.com/resources/everything-you-need-to-know-about-the-fatf-grey-list> (дата звернення 23.03.2023).
37. Hellweger A. The Democratic Republic of the Congo placed on FATF “grey list” [Електронний ресурс] / Angelika Hellweger // Rahman Ravelli Solicitors. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rahmanravelli.co.uk/articles/the-democratic-republic-of-the-congo-placed-on-fatf-grey-list-%5d> (дата звернення 23.03.2023).

38. FATF's Grey List [Электронный ресурс] // Drishti The Vision Foundation. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.drishtiiias.com/daily-updates/daily-news-analysis/fatf-s-grey-list-1> (дата звернення 23.03.2023).
39. Special report: FATF grey-listing in Sub-Saharan Africa [Электронный ресурс] // Basel Institute on Governance – Режим доступа до ресурсу: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-11/221128%20Special%20report%20greylisting%20in%20SSA_final.pdf (дата звернення 23.03.2023).
40. Countries to face «grey list» in anti-terror crackdown on crypto [Электронный ресурс] // Al Jazeera. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.aljazeera.com/economy/2022/11/7/countries-to-face-grey-list-for-shunning-crypto-guidelines> (дата звернення 23.03.2023).
41. Katte S. Countries ignoring crypto AML rules risk placement on FATF's 'grey list:' Report [Электронный ресурс] / Stephen Katte // Cointelegraph. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://cointelegraph.com/news/countries-ignoring-crypto-aml-rules-risk-placement-on-fatf-s-grey-list-report> (дата звернення 23.03.2023).
42. Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers [Электронный ресурс] // FATF. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets-2021.html> (дата звернення 23.03.2023).
43. Virtual Assets [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Virtualassets/Virtual-assets.html> (дата звернення 23.03.2023).
44. Jurisdictions under Increased Monitoring - 21 October 2022 [Электронный ресурс] // FATF. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-october-2022.html> (дата звернення 23.03.2023).

45. Adil M. FATF “Grey List” – The Way Forward For Pakistan [Электронный ресурс] / Mehak Adil // Courting The Law. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://courtingthelaw.com/2018/11/29/commentary/fatf-grey-list-the-way-forward-for-pakistan> (дата звернення 23.03.2023).
46. Kemp T. UAE is placed on money laundering watchdog’s ‘gray list’ [Электронный ресурс] / T. Kemp, N. Turak // CNBC. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.cnbc.com/2022/03/05/uae-is-placed-on-money-laundering-watchdogs-gray-list.html> (дата звернення 23.03.2023).
47. Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures in the kingdom of Morocco, 2019. – 214 с. – (MENAFATF).
48. Sardar N. Bearing the Cost of Global Politics: The Impact of FATF Grey-Listing on Pakistan’s Economy [Электронный ресурс] / Naafeey Sardar // Tabadlab Working Paper 07. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: https://www.tabadlab.com/wp-content/uploads/2021/02/Tabadlab-Working-Paper-07-Bearing-the-Cost-of-Global-Politics.pdf?_gl=1*4aw8c6*_ga*ODc1MzUyOTk0LjE2MzYwODQ2NTE.*_ga_1755XNHXJK*MTYzNjE2NjM5Mi4zLjAuMTYzNjE2NjM5Mi4w&_ga=2.170662948.565945993.1636084651-875352994.1636084651 (дата звернення 23.03.2023).
49. Boguslavska K. Grey-listing for anti-money laundering failings: focus on Sub-Saharan Africa [Электронный ресурс] / Kateryna Boguslavska // Basel Institute on Governance. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://baselgovernance.org/news/grey-listing-anti-money-laundering-failings-focus-sub-saharan-africa> (дата звернення 23.03.2023).
50. What is FATF? [Электронный ресурс] // Business Standard – Режим доступа до ресурсу: <https://www.business-standard.com/about/what-is-fatf> (дата звернення 23.03.2023).
51. Galletly S. The Cayman Islands, the EU AML list and the FATF grey list [Электронный ресурс] / Sara Galletly // Mourant. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.mourant.com/file-library/media---2022/the->

- [cayman-islands-the-eu-aml-list-and-the-fatf-grey-list.pdf](#) (дата звернення 23.03.2023).
52. Kida M. The Impact of Gray-Listing on Capital Flows: An Analysis Using Machine Learning / M. Kida, S. Paetzold., 2021. – 37 с. – (International Monetary Fund). – (2021/153).
53. Черкашин В. Аби справді покарати агресора, крім жорстких санкцій необхідно включити його до «чорного списку» ФАТФ [Електронний ресурс] / В'ячеслав Черкашин // ZN.UA. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/abi-spravdi-pokarati-ahresora-krim-zhorstkikh-sanktsij-neobkhidno-vkljuchiti-joho-do-chornoho-spisku-fatf.html (дата звернення 23.03.2023).
54. Nysschen D. The grey list – what does it mean, and what is its potential impact? [Електронний ресурс] / Dean de Nysschen // Glasier Invest. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.glacier.co.za/invest/mediacentre/Pages/the-grey-list-what-does-it-mean.aspx> (дата звернення 23.03.2023).
55. Calcuttea S. Mauritius has FATF 'grey list' lessons for South Africa [Електронний ресурс] / Shianee Calcuttea // The Africa Report. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theafricareport.com/247153/mauritius-has-fatf-grey-list-lessons-for-south-africa> (дата звернення 23.03.2023).
56. Explainer: FATF and the Significance of Pakistan's Removal from its 'Grey List' [Електронний ресурс] // The Wire – Режим доступу до ресурсу: <https://thewire.in/world/explainer-fatf-and-the-significance-of-pakistans-removal-from-its-grey-list> (дата звернення 23.03.2023).
57. Дем'янюк М. Україна ризикує знову потрапити до чорного списку FATF. Постраждають усі: і бізнес, і населення [Електронний ресурс] / Максим Дем'янюк // Ліга.Фінанси. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://finance.liga.net/ekonomika/opinion/ukraina-riskuet-snova-popast->

- [chernyy-spisok-fatf-postradayut-vse-i-biznes-i-naselenie](#) (дата звернення 23.03.2023).
58. Amin M. Pakistan in the FATF Grey-List: challenges, remedies and international response / M. Amin, M. Khan, R. Naseer. // Margalla Papers. – 2020. – С. 31–43. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://margallapapers.ndu.edu.pk/site/article/view/35/17> (дата звернення 23.03.2023).
59. Sharma R. Grey List [Електронний ресурс] / Ratnesh Sharma // EDUCBA – Режим доступу до ресурсу: <https://www.educba.com/grey-list> (дата звернення 23.03.2023).
60. Hussain A. Pakistan removed from global ‘terrorism’ financing list [Електронний ресурс] / Abid Hussain // Al Jazeera. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/21/must-stay-on-course-pakistan-is-removed-from-fatf-gray-list> (дата звернення 23.03.2023).
61. Turkey «grey listed» by FATF [Електронний ресурс] // 2021 – Режим доступу до ресурсу: <https://vinciworks.com/blog/turkey-grey-listed-by-fatf> (дата звернення 23.03.2023).
62. Finance watchdog FATF «grey lists» Turkey, Turkey denounces the decision [Електронний ресурс] // BIA News Desk. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://m.bianet.org/english/economy/252185-finance-watchdog-fatf-grey-lists-turkey-turkey-denounces-the-decision> (дата звернення 23.03.2023).
63. Coutinho A. Mauritius exits FATF grey list, Pakistan remains on the list [Електронний ресурс] / Ashley Coutinho // Business Standard. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.business-standard.com/article/international/mauritius-exits-fatf-grey-list-pakistan-remains-on-the-list-121102200017_1.html (дата звернення 23.03.2023).
64. Nepal risks being «greylisted» for abetting money laundering [Електронний ресурс] // The Kathmandu Post. – 2023. – Режим доступу до ресурсу:

- <https://kathmandupost.com/national/2023/01/02/nepal-risks-being-greylisted-for-abetting-money-laundering> (дата звернення 23.03.2023).
65. Global Anti-Terror Body FATF May 'Greylist' Nepal For Money Laundering [Електронний ресурс] // NDTV. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ndtv.com/world-news/global-anti-terror-body-fatf-may-greylist-nepal-for-money-laundering-3659834> (дата звернення 23.03.2023).
66. Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Democratic Republic of Congo (DRC). Mutual Evaluation Report, 2021. – 174 с. – (The Action Group against Money Laundering in Central Africa).
67. Jurisdictions under Increased Monitoring - June 2021 [Електронний ресурс] // FATF. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-june-2021.html> (дата звернення 23.03.2023).
68. Cocks P. Looking back at 2021 | One shade of grey [Електронний ресурс] / Paul Cocks // MaltaToday. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.maltatoday.com.mt/news/national/114048/looking_back_at_2021_one_shade_of_grey#.ZB3JXi_4T0r (дата звернення 23.03.2023).
69. Malta removed from FATF grey list – what does it means for establishing entities in the country [Електронний ресурс] // Citco. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.citco.com/insights/malta-removed-from-fatf-grey-list-what-does-it-means-for-establishing-entities-in-the-country> (дата звернення 23.03.2023).
70. Jurisdictions under Increased Monitoring - February 2021 [Електронний ресурс] // FATF. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-february-2021.html> (дата звернення 23.03.2023).
71. Morocco on track to get off the FATF grey list [Електронний ресурс] // ZAWYA. – 2021. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.zawya.com/en/economy/africa/morocco-on-track-to-get-off-the-fatf-grey-list-nh9axnwb>

72. Connolly N. Cayman remains on FATF grey list [Электронный ресурс] / Norma Connolly // Cayman Compass. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.caymancompass.com/2022/10/21/cayman-remains-on-fatf-grey-list> (дата звернення 23.03.2023).
73. Improving Global AML/CFT Compliance: on-going process - 24 June 2011 [Электронный ресурс] // FATF. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Improvingglobalamlcftcomplianceon-goingprocess-24june2011.html> (дата звернення 23.03.2023).
74. Improving Global AML/CFT Compliance: On-going Process - 29 June 2018 [Электронный ресурс] // FATF. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Fatf-compliance-june-2018.html> (дата звернення 23.03.2023).
75. Fitch cuts Pakistan's sovereign credit rating to 'CCC+' from 'B-' [Электронный ресурс] // Profit by Pakistan Today. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://profit.pakistantoday.com.pk/2022/10/21/fitch-cuts-pakistans-sovereign-credit-rating-to-ccc-from-b> (дата звернення 23.03.2023).
76. Country briefing: Pakistan [Электронный ресурс] // Basel Institute on Governance. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-12/221215_december_pakistan_delisting.pdf
77. Sanctions Programs and Country Information [Электронный ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступа до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/sanctions-programs-and-country-information> (дата звернення 23.03.2023).
78. Trading with the enemy Act [Электронный ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступа до

ресурсу:

<https://govtrackus.s3.amazonaws.com/legislink/pdf/stat/40/STATUTE-40-Pg411.pdf> (дата звернення 23.03.2023).

79. International Emergency Economic Powers Act [Електронний ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступу до ресурсу: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-91/pdf/STATUTE-91-Pg1625.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
80. USA Patriot Act [Електронний ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступу до ресурсу: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
81. Колдовський М. В. Світовий досвід боротьби з відмиванням грошей банківського сектора в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків / М. В. Колдовський. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2008. – С. 26–32. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/57442/5/Koldovskyi_Svitovyi_dosvid_borotby.pdf (дата звернення 23.03.2023).
82. Ryngaert C. Jurisdiction [Електронний ресурс] / Cedric Ryngaert – Режим доступу до ресурсу: <https://unijuris.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/9/2014/12/Jurisdiction.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
83. Chachko E. Due Process Is in the Details: U.S. Targeted Economic Sanctions and International Human Rights Law [Електронний ресурс] / Elena Chachko // Cambridge University Press. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/due-process-is-in-the-details-us-targeted-economic-sanctions-and-international-human-rights->

- law/CAB97B0BB45DE0D128E0C17F39DF5A95 (дата звернення 23.03.2023).
84. Бородкін О. Міжнародні санкції: що потрібно знати бізнесу? [Електронний ресурс] / О. Бородкін, Р. Ємець // Європейська Бізнес Асоціація. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://eba.com.ua/mizhnarodni-sanktsiyi-shho-potribno-znaty-biznesu> (дата звернення 23.03.2023).
85. EU and US sanctions: which sovereignty? [Електронний ресурс] // Jacques Delors Institute. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/EUandUSSanctionswhichsovereignty-Lamyetalii-Oct18-1.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
86. Frequently Asked Questions. Cuba sanctions [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/topic/1541> (дата звернення 23.03.2023).
87. North Korea sanctions program [Електронний ресурс] // The Office of Foreign Assets Control. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/nkorea.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
88. Frequently Asked Questions. Venezuela sanctions [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/topic/1581> (дата звернення 23.03.2023).
89. Ukraine/Russia-related sanctions program [Електронний ресурс] // Office of Foreign Assets Control. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/ukraine_overview_of_sanctions.pdf (дата звернення 23.03.2023).
90. Other OFAC Sanctions Lists [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy->

[issues/financial-sanctions/other-ofac-sanctions-lists](https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/other-ofac-sanctions-lists) (дата звернення 23.03.2023).

91. Specially Designated Nationals And Blocked Persons List (SDN) Human Readable Lists [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/specially-designated-nationals-and-blocked-persons-list-sdn-human-readable-lists> (дата звернення 23.03.2023).
92. United States of America [Електронний ресурс] // Eversheds Sutherland – Режим доступу до ресурсу: <https://ezine.eversheds-sutherland.com/global-sanctions-guide/united-states-of-america> (дата звернення 23.03.2023).
93. Consolidated Sanctions List (Non-SDN Lists) [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/consolidated-sanctions-list-non-sdn-lists> (дата звернення 23.03.2023).
94. Sectoral Sanctions Identifications (SSI) List [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/consolidated-sanctions-list-non-sdn-lists/sectoral-sanctions-identifications-ssi-list> (дата звернення 23.03.2023).
95. Foreign Sanctions Evaders (FSE) List [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/consolidated-sanctions-list-non-sdn-lists/foreign-sanctions-evaders-fse-list> (дата звернення 23.03.2023).
96. Organizational Chart [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/about/general-information/organizational-chart> (дата звернення 23.03.2023).
97. Filing a Petition for Removal from an OFAC List [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу:

- <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/specially-designated-nationals-list-sdn-list/filing-a-petition-for-removal-from-an-ofac-list> (дата звернення 23.03.2023).
98. Global Terrorism Sanctions Regulations; Transnational Criminal Organizations Sanctions Regulations; and Hizballah Financial Sanctions Regulations. Subpart C - General Definitions [Електронний ресурс] // Treasury Department, the Foreign Assets Control Office. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ecfr.gov/current/title-31/subtitle-B/chapter-V/part-594/subpart-C> (дата звернення 23.03.2023).
99. Narcotics Trafficking Sanctions Regulations and Foreign Narcotics Kingpin Sanctions Regulations. Subpart C - General Definitions [Електронний ресурс] // Treasury Department, the Foreign Assets Control Office. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ecfr.gov/current/title-31/subtitle-B/chapter-V/part-536/subpart-C> (дата звернення 23.03.2023).
100. Title 5 - Government Organization And Employees [Електронний ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступу до ресурсу: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2021-title5/pdf/USCODE-2021-title5-partI-chap5-subchapII-sec553.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
101. Title 5 - Government Organization And Employees Part I - The Agencies Generally Chapter 7 - Judicial Review Sec. 706 - Scope of review [Електронний ресурс] // From the U.S. Government Publishing Office – Режим доступу до ресурсу: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2021-title5/html/USCODE-2021-title5-partI-chap7-sec706.htm> (дата звернення 23.03.2023).
102. Where is OFAC's Country List? What countries do I need to worry about in terms of U.S. sanctions? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/sanctions-programs-and-country-information/where-is-ofacs->

- [country-list-what-countries-do-i-need-to-worry-about-in-terms-of-us-sanctions](#) (дата звернення 23.03.2023).
103. Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/ukraine_eo3.pdf (дата звернення 23.03.2023).
104. Reporting and Procedures Regulations: Procedure for Requests for Removal from List of Blocked Persons, Specially Designated Nationals, Specially Designated Terrorists, Foreign Terrorist Organizations, Specially Designated Narcotics Traffickers, and Blocke [Електронний ресурс] // Treasury Department, the Foreign Assets Control Office – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ecfr.gov/current/title-31/subtitle-B/chapter-V/part-501/subpart-E/section-501.807> (дата звернення 23.03.2023).
105. Carter B. Overview and Operation of U.S. Financial Sanctions, Including the Example of Iran [Електронний ресурс] / B. Carter, R. Farha // Georgetown University Law Center. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2267&context=facpub> (дата звернення 23.03.2023).
106. International Monetary Fund [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/international/international-monetary-fund> (дата звернення 23.03.2023).
107. Frequently Asked Questions. Basic information on ofac and sanctions. Question 8 [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/8> (дата звернення 23.03.2023).
108. OFAC Guidance and Recent Enforcement Actions: A Road Map for Compliance with U.S. Sanctions [Електронний ресурс] // Debevoise & Plimpton LLP. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.debevoise.com/insights/publications/2019/05/ofac-guidance-and-recent-enforcement-actions> (дата звернення 23.03.2023).

109. Aleksashenko S. EVALUATING WESTERN SANCTIONS ON RUSSIA [Електронний ресурс] / Sergey Aleksashenko // Atlantic Council. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2016/12/Evaluating_Western_Sanctions_on_Russia_web_1_206.pdf (дата звернення 23.03.2023).
110. Frequently Asked Questions. Blocking and rejecting transactions [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/topic/1601> (дата звернення 23.03.2023).
111. Frequently Asked Questions. Basic information on ofac and sanctions [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/topic/1501> (дата звернення 23.03.2023).
112. United States Code Annotated Title 50. War and National Defense Chapter 35. International Emergency Economic Powers [Електронний ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/ieepa.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
113. Meyer J. Second thoughts on secondary sanctions [Електронний ресурс] / Jeffrey A. Meyer // Penn Law: Legal Scholarship Repository. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=jil> (дата звернення 23.03.2023).
114. List of Foreign Sanctions Evaders Sanctioned Pursuant to Executive Order 13608 [Електронний ресурс] // Office of Foreign Assets Control. – 2022. – Режим доступу до ресурсу:

- <https://www.treasury.gov/ofac/downloads/fse/fselist.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
115. OFAC Information for Industry Groups [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/additional-ofac-resources/ofac-information-for-industry-groups> (дата звернення 23.03.2023).
116. Frequently Asked Questions. OFAC Licenses [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/topic/1506> (дата звернення 23.03.2023).
117. Frequently Asked Questions. BASIC INFORMATION ON OFAC AND SANCTIONS. Question 9 [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/faqs/9> (дата звернення 23.03.2023).
118. Chapter 12-Immigration and Nationality Subchapter II-Immigration Part II-Admission Qualifications for Aliens; Travel Control of Citizens and Aliens. §1182. Inadmissible aliens [Електронний ресурс] // Senate and House of Representatives of the United States of America – Режим доступу до ресурсу: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?edition=prelim&num=0&req=granuleid%3AUSC-prelim-title8-section1182> (дата звернення 23.03.2023).
119. Martin N. All is fair in law and warfare in the ukrainian crisis: a look at the growing increase of economic sanctions as a weapon of war and the effects on the international community [Електронний ресурс] / Nicholas Martin // Southern Illinois University Law Journal. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://law.siu.edu/_common/documents/law-journal/articles-2016/winter-2016/10-martin-comment-proof-4-final-sm.pdf (дата звернення 23.03.2023).

120. Аyyub R. EDA: Sudan's economy balances on Chinese investment [Электронный ресурс] / Rami Аyyub // Global Risk Insights. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <https://globalriskinsights.com/2014/12/eda-sudans-economy-balances-on-chinese-investment> (дата звернення 23.03.2023).
121. Oliveros L. The Impact of Financial and Oil Sanctions on the Venezuelan Economy [Электронный ресурс] / Luis Oliveros // Advocacy for Human Right in the America. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2020/10/Oliveros-report-summary-ENG.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
122. Cortright D. Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft / D. Cortright, Lopez., 2002. – 238 с. – (Rowman & Littlefield Publisher Inc.). [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://books.google.co.uk/books?hl=ru&lr=&id=tuz-eZUQapQC&oi=fnd&pg=PA41&dq=ofac+sanction+list&ots=-snYs_XFVW&sig=KhUv4Qb5-SsH2VA-0vrjr6ZV-Gk&redir_esc=y#v=onepage&q=ofac%20sanction%20list&f=false (дата звернення 23.03.2023).
123. Mackey T. Addressing the impact of economic sanctions on Iranian drug shortages in the joint comprehensive plan of action: promoting access to medicines and health diplomacy [Электронный ресурс] / T. Mackey, S. Setayesh // Globalization and Health. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-016-0168-6> (дата звернення 23.03.2023).
124. State Sponsors of Terrorism [Электронный ресурс] // U.S. Department of State – Режим доступа до ресурсу: <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism> (дата звернення 23.03.2023).
125. Laub Z. International Sanctions on Iran [Электронный ресурс] / Zachary Laub // The Council on Foreign Relations. – 2015. – Режим доступа до

- ресурсу: <https://www.cfr.org/backgrounder/international-sanctions-iran>
(дата звернення 23.03.2023).
126. Timeline of U.S. Sanctions [Електронний ресурс] // The Iran Primer. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://iranprimer.usip.org/resource/timeline-us-sanctions> (дата звернення 23.03.2023).
127. Robinson K. What Is the Iran Nuclear Deal? [Електронний ресурс] / Kali Robinson // The Council on Foreign Relations. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-iran-nuclear-deal> (дата звернення 23.03.2023).
128. Khaasteh R. How four years of US sanctions have devastated Iran's economy [Електронний ресурс] / R. Khaasteh, U. Farooq // Middle East Eye. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.middleeasteye.net/news/us-sanctions-devastate-iran-economy>
(дата звернення 23.03.2023).
129. Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/ukraine_eo.pdf (дата звернення 23.03.2023).
130. Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/ukraine_eo2.pdf (дата звернення 23.03.2023).
131. World Economic Outlook 2016 – Washington, 2016. – 269 с. – (International Monetary Fund).
132. S.1221 - Countering Russian Influence in Europe and Eurasia Act of 2017 [Електронний ресурс] // 115th Congress. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate->

- [bill/1221/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22russia%22%5D%7D&result=65](https://www.congress.gov/bills/116/1221/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22russia%22%5D%7D&result=65) (дата звернення 23.03.2023).
133. Загребельська А. «Альфа-банк» під санкціями у всьому цивілізованому світі, крім України [Електронний ресурс] / Агія Загребельська // Останній Бастіон. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://bastion.tv/alfa-bank-pid-sankciyami-u-vsomu-civilizovanomu-sviti-krim-ukrayini_n48762 (дата звернення 23.03.2023).
134. Russia-related Designations and Designation Update; Central African Republic Designations; Transnational Criminal Organizations Designation; Global Magnitsky Designations; Issuance of Global Magnitsky General Licenses and Frequently Asked Questions [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions/20230126> (дата звернення 23.03.2023).
135. Blocking Property of Certain Persons With Respect to North Korea [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/13551.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
136. Prohibiting Certain Transactions With Respect to North Korea [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/04182011_nk_co.pdf (дата звернення 23.03.2023).
137. Crawford J. North Korea agrees to halt nuclear activities for food [Електронний ресурс] / Jamie Crawford // CNN. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://edition.cnn.com/2012/02/29/world/asia/north-korea-nuclear-deal/index.html> (дата звернення 23.03.2023).
138. Hutt R. North Korea's economy grew nearly 4% last year - despite sanctions [Електронний ресурс] / Rosamond Hutt // World Economic Forum. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/agenda/2017/08/north-korea-s-economic-growth->

- [was-at-a-17-year-high-in-2016-so-which-countries-was-it-trading-with](#) (дата звернення 23.03.2023).
139. Blocking Property of the Government of North Korea and the Workers' Party of Korea, and Prohibiting Certain Transactions With Respect to North Korea [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/nk_eo_20160316.pdf (дата звернення 23.03.2023).
140. Blocking Property and Suspending Entry of Certain Persons Contributing to the Situation in Venezuela [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/13692.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
141. Imposing Additional Sanctions With Respect to the Situation in Venezuela [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/13808.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
142. Venezuela. Additional Tracking Could Aid Treasury's Efforts to Mitigate Any Adverse Impacts U.S. Sanctions Might Have on Humanitarian Assistance [Електронний ресурс] // U.S. Government Accountability Office. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gao.gov/assets/gao-21-239.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
143. CAATSA - Russia-related Designations [Електронний ресурс] // U.S. Department of the Treasury. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions/20180920_33 (дата звернення 23.03.2023).
144. Addressing the Threat From Securities Investments That Finance Communist Chinese Military Companies [Електронний ресурс] // Federal Register. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/13959.pdf> (дата звернення 23.03.2023).

145. Huang Y. China's Sanctions Strategy and Its Implications [Электронный ресурс] / Yukon Huang // The National Bureau of Asian Research. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nbr.org/publication/chinas-sanctions-strategy-and-its-implications> (дата звернення 23.03.2023).
146. Blocking Property of Certain Persons and Prohibiting the Ex- port of Certain Goods to Syria [Электронный ресурс] // Federal Register. – 2004. – Режим доступа до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/13338.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
147. The Syria sanctions program [Электронный ресурс] // Office of Foreign Assets Control. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://home.treasury.gov/system/files/126/syria.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
148. Guidance on Authorized Transactions Related to Earthquake Relief Efforts in Syria [Электронный ресурс] // Office of Foreign Assets Control. – 2023. – Режим доступа до ресурсу: https://home.treasury.gov/system/files/126/syria_earthquake_relief_compliance_guidance.pdf (дата звернення 23.03.2023).
149. About the European External Action Service [Электронный ресурс] // European External Action Service. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en (дата звернення 23.03.2023).
150. Consolidated version of The Treaty On European Union [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення 23.03.2023).
151. Consolidated versions of The Treaty On European Union and The Treaty On The Functioning Of The European Union [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2016. – Режим доступа до

- ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> (дата звернення 23.03.2023).
152. Finland as an actor in the EU's Common Foreign and Security Policy [Електронний ресурс] // Ministry for Foreign Affairs of Finland – Режим доступу до ресурсу: <https://um.fi/eu-s-common-foreign-and-security-policy> (дата звернення 23.03.2023).
153. Sanctions Guidelines – update [Електронний ресурс] // Council of the European Union. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5664-2018-INIT/en/pdf> (дата звернення 23.03.2023).
154. Basic Principles on the Use of Restrictive Measures (Sanctions) [Електронний ресурс] // Council of the European Union. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10198-2004-REV-1/en/pdf> (дата звернення 23.03.2023).
155. Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy - Main contents [Електронний ресурс] // Council of the European Union. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vj6ipfhvg8zv> (дата звернення 23.03.2023).
156. Restrictive measures (Sanctions) - Update of the EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures [Електронний ресурс] // Council of the European Union. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10572-2022-INIT/en/pdf> (дата звернення 23.03.2023).
157. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - Part Six: Institutional and Financial Provisions - Title I: Institutional Provisions - Chapter 1: The institutions - Section 5: The Court of Justice of the European Union - Arti [Електронний ресурс] // Official Journal of the

- European Union. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12008E263:EN:HTML> (дата звернення 23.03.2023).
158. European Union sanctions [Електронний ресурс] // European Union External Action. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-sanctions_en#1070 (дата звернення 23.03.2023).
159. How and when the EU adopts sanctions [Електронний ресурс] // Council of the European Union – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions> (дата звернення 23.03.2023).
160. Russia [Електронний ресурс] // EU Sanctions Map – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/26/?search=%7B%22value%22:%22%22,%22searchType%22:%7B%7D%7D> (дата звернення 23.03.2023).
161. Санкції проти Росії Нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти Російської Федерації [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf (дата звернення 23.03.2023).
162. Adoption and review procedure for EU sanctions [Електронний ресурс] // Council of the European Union – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/adoption-review-procedure> (дата звернення 23.03.2023).
163. Overview of sanctions and related resources [Електронний ресурс] // European Commission – Режим доступу до ресурсу: <https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive->

- [measures/overview-sanctions-and-related-resources_en](#) (дата звернення 23.03.2023).
164. Barigazzi J. EU set to sanction four Russian officials over Navalny case [Електронний ресурс] / Jacopo Barigazzi // Politico. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.politico.eu/article/eu-set-to-sanction-four-russian-officials-over-navalny-case> (дата звернення 23.03.2023).
165. Ukraine: EU agrees on eighth package of sanctions against Russia [Електронний ресурс] // European Commission. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5989 (дата звернення 23.03.2023).
166. Гомля І. А. Правова природа санкцій ЄС, їх місце в системі зовнішньої політики та безпеки / І. А. Гомля, Д. О. Микитенко, І. Г. Маринів. // ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. – 2019. – №8. – С. 140–145. [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/380/381> (дата звернення 23.03.2023).
167. Standing together with the people of Ukraine [Електронний ресурс] // European Commission – Режим доступу до ресурсу: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-ukraine-standing-together_en (дата звернення 23.03.2023).
168. Commission guidance note on the provision of humanitarian aid to fight the COVID-19 pandemic in certain environments subject to EU restrictive measures [Електронний ресурс] // European Commission. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2021-08/210813-humanitarian-aid-guidance-note_en.pdf (дата звернення 23.03.2023).
169. Рибачок Д. Санкції в політиці ЄС: приклад Російської Федерації 2014-2015 рр. [Електронний ресурс] / Д. Рибачок, Б. Фещенко, М. Гнатюк // Наукові записки кафедри політології НаУКМА. – 2018. –

- Режим доступу до ресурсу:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/39334511-e11b-4150-a3af-23fe7e2dae7a/content> (дата звернення 23.03.2023).
170. Івшина О. Як Європа складає санкційні списки [Електронний ресурс] / О. Івшина, О. Просвірова // BBC News Україна. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54582440> (дата звернення 23.03.2023).
171. Ukraine: Commission proposes to criminalise the violation of EU sanctions [Електронний ресурс] // European Commission. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_7371 (дата звернення 23.03.2023).
172. Council Common Position 2007/140/CFSP of 27 February 2007 concerning restrictive measures against Iran [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007E0140> (дата звернення 23.03.2023).
173. Vines A. The effectiveness of UN and EU sanctions: lessons for the twenty-first century [Електронний ресурс] / Alex Vines // The Royal Institute of International Affairs.. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/riia/v88i4/f_0025571_20921.pdf (дата звернення 23.03.2023).
174. Giumelli F. How EU sanctions work: a new narrative [Електронний ресурс] / Francesco Giumelli // EU Institute for Security Studies. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/weu/0029438/f_0029438_23888.pdf (дата звернення 23.03.2023).
175. Gebert K. SHOOTING IN THE DARK? EU SANCTIONS POLICIES [Електронний ресурс] / Konstanty Gebert // European Council on Foreign

- Relations. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://ecfr.eu/archive/page/-/ECFR71_SANCTIONS_BRIEF_AW.pdf (дата звернення 23.03.2023).
176. АГАТЕ: Іран виконав усі зобов'язання за ядерною угодою [Електронний ресурс] // Центр міжнародної безпеки та партнерства – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ispc.org.ua/archives/2881#:~:text=МАГАТЕ%3A%20Іран%20виконав%20усі%20зобов'язання%20за%20ядерною%20угодою,Тегеран%20дозволяють%20скасування%20санкцій%20і%20набуття%20угодою%20чинності> (дата звернення 23.03.2023).
177. Council Decision (CFSP) 2023/193 of 30 January 2023 amending Decision 2014/145/CFSP concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2023.026.01.0004.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2023%3A026I%3ATOC> (дата звернення 23.03.2023).
178. Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0512> (дата звернення 23.03.2023).
179. Council Decision (CFSP) 2022/430 of 15 March 2022 amending Decision 2014/512/CFSP concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- [content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2022.087.01.0056.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A087I%3ATOC](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2022.087.01.0056.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A087I%3ATOC) (дата звернення 23.03.2023).
180. Council Decision (CFSP) 2022/429 of 15 March 2022 amending Decision 2014/145/CFSP concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2022.087.01.0044.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A087I%3ATOC> (дата звернення 23.03.2023).
181. Council Decision (CFSP) 2022/578 of 8 April 2022 amending Decision 2014/512/CFSP concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2022.111.01.0070.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A111%3ATOC> (дата звернення 23.03.2023).
182. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну [Електронний ресурс] // Європейська комісія – Режим доступу до ресурсу: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk (дата звернення 23.03.2023).
183. Ukraine: EU agrees to exclude key Russian banks from SWIFT [Електронний ресурс] // European Commission. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1484 (дата звернення 23.03.2023).
184. Council adopts full suspension of visa facilitation with Russia [Електронний ресурс] // Council of the European Union. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press->

- [releases/2022/09/09/council-adopts-full-suspension-of-visa-facilitation-with-russia](https://www.fticonsulting.com/emea/insights/articles/eu-sanctions-developments-russia-ukraine) (дата звернення 23.03.2023).
185. Petrilă I. EU Sanctions Developments on Russia/Ukraine [Електронний ресурс] / I. Petrilă, A. Kostus // FTI Consulting – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fticonsulting.com/emea/insights/articles/eu-sanctions-developments-russia-ukraine> (дата звернення 23.03.2023).
186. Taran S. Strengthening the impact of EU sanctions against Russian aggression in Ukraine [Електронний ресурс] / Svitlana Taran // European Policy Centre. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.epc.eu/content/PDF/2022/Strengthening_the_impact_of_EU_sanctions_DP.pdf (дата звернення 23.03.2023).
187. Council Decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Ukraine [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0119> (дата звернення 23.03.2023).
188. Council Regulation (EU) No 36/2012 of 18 January 2012 concerning restrictive measures in view of the situation in Syria and repealing Regulation (EU) No 442/2011 [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R0036> (дата звернення 23.03.2023).
189. Hoffmann F. The when, what, where and why of European Union sanctions [Електронний ресурс] / F. Hoffmann, F. Giumelli, A. Książczaková // Taylor & Francis Online. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09662839.2020.1797685?nedAccess=true&role=button> (дата звернення 23.03.2023).

190. Syria [Электронный ресурс] // European Commission – Режим доступа до ресурсу: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/syria_en (дата звернення 23.03.2023).
191. Syria: EU imposes restrictive measures on additional five individuals [Электронный ресурс] // Council of the European Union. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/21/syria-eu-imposes-restrictive-measures-on-additional-five-individuals> (дата звернення 23.03.2023).
192. European sanctions: an instrument for fighting repression in Syria [Электронный ресурс] // Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères – Режим доступа до ресурсу: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/syria/european-sanctions-an-instrument-for-fighting-repression-in-syria> (дата звернення 23.03.2023).
193. UK sanctions regimes [Электронный ресурс] // UK government – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-regimes-under-the-sanctions-act> (дата звернення 23.03.2023).
194. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Chapter 1. Designation of persons [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/part/1/chapter/1/crossheading/designation-of-persons> (дата звернення 23.03.2023).
195. The Sanctions (Amendment) (EU Exit) Regulations 2018 [Электронный ресурс] // UK government. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/eu-withdrawal-act-2018-statutory-instruments/the-sanctions-amendment-eu-exit-regulations-2018> (дата звернення 23.03.2023).
196. The Sanctions (Amendment) (EU Exit) (No 2) Regulations 2019 [Электронный ресурс] // UK government. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/eu-withdrawal-act-2018-statutory-instruments/the-sanctions-amendment-eu-exit-no-2-regulations-2019> (дата звернення 23.03.2023).

197. Sanctions Regulations Report on Annual Reviews 2021 [Электронный ресурс] // Foreign, Commonwealth & Development Office. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1052217/The_Sanctions_Regulations_Report_on_Annual_Reviews.pdf (дата звернення 23.03.2023).
198. Portela C. Sanctions and the balance of competences [Электронный ресурс] / Clara Portela. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/224432/evidence-clara-portela.pdf (дата звернення 23.03.2023).
199. Financial sanctions targets by regime [Электронный ресурс] // UK government. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/financial-sanctions-regime-specific-consolidated-lists-and-releases> (дата звернення 23.03.2023).
200. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Section 1 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/section/1> (дата звернення 23.03.2023).
201. Guidance. The UK Sanctions List [Электронный ресурс] // UK government. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uk-sanctions-list> (дата звернення 23.03.2023).
202. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Section 11 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/section/11> (дата звернення 23.03.2023).
203. Guidance. UK sanctions [Электронный ресурс] // UK government. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/guidance/uk-sanctions> (дата звернення 23.03.2023).

204. Financial sanctions, trade sanctions and export controls—overview [Электронный ресурс] // Lexis PLC – Режим доступа до ресурсу: https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391421/564W-JXP1-F188-N01G-00000-00/Financial_sanctions_trade_sanctions_and_export_controls_overview (дата звернення 23.03.2023).
205. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Section 23 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/section/23> (дата звернення 23.03.2023).
206. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Section 38 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/section/38> (дата звернення 23.03.2023).
207. Sanctions and Anti-Money Laundering Act 2018. Section 30 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/13/section/30> (дата звернення 23.03.2023).
208. UK sanctions for human rights abuses and corruption [Электронный ресурс] // House of Commons Library. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cdp-2022-0148> (дата звернення 23.03.2023).
209. Guidance. Financial sanctions, International counter-terrorism [Электронный ресурс] // UK government. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/financial-sanctions-international-counter-terrorism> (дата звернення 23.03.2023).
210. Guidance. Trade sanctions, arms embargoes, and other trade restrictions [Электронный ресурс] // UK government. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/guidance/current-arms-embargoes-and-other-restrictions> (дата звернення 23.03.2023).

211. UK financial sanctions: general guidance [Электронный ресурс] // Office of Financial Sanctions Implementation. – 2022. – Режим доступа до ресурсу:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1144366/General_Guidance_-_UK_Financial_Sanctions_Aug_2022_.pdf (дата звернення 23.03.2023).
212. Travel bans [Электронный ресурс] // Home Office. – 2022. – Режим доступа до ресурсу:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1118529/Travel_bans_guidance.pdf (дата звернення 23.03.2023).
213. Proscribed terrorist groups or organisations [Электронный ресурс] // UK government. – 2021. – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version> (дата звернення 23.03.2023).
214. OFSI enforcement and monetary penalties for breaches of financial sanctions. Guidance [Электронный ресурс] // Office of Financial Sanctions Implementation. – 2023. – Режим доступа до ресурсу:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1143219/March_2023_Monetary_Penalty_and_Enforcement_Guidance.pdf (дата звернення 23.03.2023).
215. UK Sanctions [Электронный ресурс] // Institute of Financial Accountants – Режим доступа до ресурсу: <https://www.ifa.org.uk/technical-resources/aml/uk-sanctions> (дата звернення 23.03.2023).
216. UK sanctions regime [Электронный ресурс] // The Law Society. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/anti-money-laundering/sanctions-guide> (дата звернення 23.03.2023).
217. Russia sanctions: guidance [Электронный ресурс] // UK government – Режим доступа до ресурсу:

<https://www.gov.uk/government/publications/russia-sanctions-guidance/russia-sanctions-guidance> (дата звернення 23.03.2023).

218. NTE 2022/32: The Export Control (Amendment) (EU Exit) Regulations 2022 [Електронний ресурс] // UK government. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/notice-to-exporters-202232-the-export-control-amendment-eu-exit-regulations-2022/nte-202232-the-export-control-amendment-eu-exit-regulations-2022> (дата звернення 23.03.2023).
219. Prahdan S. UK response to Russia/Ukraine crisis: trade sanctions [Електронний ресурс] / Shainila Prahdan // Department for International Trade – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/2022-update-conference/3083-uk-response-to-russia-belarus-crisis-trade-sanctions/file> (дата звернення 23.03.2023).
220. The impact of sanctions on UK trade with Russia: June 2022 [Електронний ресурс] // Office for National Statistics. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/theimpactofsanctionsonuktradewithrussia/june2022> (дата звернення 23.03.2023).
221. Oil Price Cap Update: Refined Products [Електронний ресурс] // Office of Financial Sanctions Implementation. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://ofsi.blog.gov.uk/2023/02/02/oil-price-cap-update-refined-products> (дата звернення 23.03.2023).
222. Guidance UK ban on Russian oil and oil product [Електронний ресурс] // UK government – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ban-on-russian-oil-and-oil-products/uk-ban-on-russian-oil-and-oil-products> (дата звернення 23.03.2023).

223. UK Maritime Services Prohibition and Oil Price Cap. Industry Guidance [Электронный ресурс] // Office of Financial Sanctions Implementation. – 2023. – Режим доступа до ресурсу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1140563/OFSI_Industry_Guidance_-_Maritime_Services_Prohibition_and_Oil_Price_Cap_-_March_2023_1_.pdf (дата звернення 23.03.2023).
224. Aki C. Update to UK Sanctions on Russia-Ukraine-Belarus (up to 22 March 2023) [Электронный ресурс] / С. Акі, М. Манрај, К. Сеагојо // Harneys – Режим доступа до ресурсу: <https://www.harneys.com/our-blogs/regulatory/update-to-uk-sanctions-on-russia-ukraine-belarus-table> (дата звернення 23.03.2023).
225. The Russia (Sanctions) (EU Exit) (Amendment) (No. 17) Regulations 2022 [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2022/1331/regulation/13/made> (дата звернення 23.03.2023).
226. Guidance. Supplying professional and business services to a person connected with Russia [Электронный ресурс] // UK government – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/professional-and-business-services-to-a-person-connected-with-russia/professional-and-business-services-to-a-person-connected-with-russia> (дата звернення 23.03.2023).
227. Russia: What has changed and what do I need to do? [Электронный ресурс] // UK government. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://ofsi.blog.gov.uk/2022/03/10/russia-what-has-changed-and-what-do-i-need-to-do> (дата звернення 23.03.2023).
228. New UK Regulations on Russian Sanctions – Trusts Services [Электронный ресурс] // Herbert Smith Freehills LLP. – 2023. – Режим доступа до ресурсу: <https://hsfnotes.com/pwtd/2023/02/02/new-uk-regulations-on-russian-sanctions-trusts->

- [services/?utm_source=mondaq&utm_medium=syndication&utm_term=International-Law&utm_content=articleoriginal&utm_campaign=article](https://www.ons.gov.uk/economy/monetary-and-fiscal/monetary-and-fiscal-services/?utm_source=mondaq&utm_medium=syndication&utm_term=International-Law&utm_content=articleoriginal&utm_campaign=article) (дата звернення 23.03.2023).
229. Велика Британія запровадила нові санкції проти РФ за проведення псевдореферендумів [Електронний ресурс] // Nikcenter. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://nikcenter.org/2022/09/newsitem-72909> (дата звернення 23.03.2023).
230. Banned Russian oligarchs exploited UK secrecy loophole [Електронний ресурс] // BBC. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-62410715> (дата звернення 23.03.2023).
231. Міністр закордонних справ посилює санкції Великої Британії, щоб Кремлю було ніде сховатись [Електронний ресурс] // UK government. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-ramps-up-uk-sanctions-regime-to-leave-kremlin-nowhere-to-hide.uk> (дата звернення 23.03.2023).
232. Костюк А. К. Інформаційні засади міжнародних відносин Великобританії / Андріан Костянтинівич Костюк., 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55619/1/Диплом%20%20%282%29.pdf> (дата звернення 23.03.2023).
233. Republic of Belarus sanctions: guidance [Електронний ресурс] // UK government – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/republic-of-belarus-sanctions-guidance/the-republic-of-belarus-sanctions-guidance> (дата звернення 23.03.2023).
234. UK sanctions Myanmar aviation fuel businesses marking 2 years since coup [Електронний ресурс] // UK government. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-sanctions-myanmar->

- [aviation-fuel-businesses-marking-two-years-since-coup](#) (дата звернення 23.03.2023).
235. Седляр Ю. О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика / Ю. О. Седляр. – Миколаїв, 2013. – (412). [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/159/1/Седляр%20Ю.%20О.%20Міжнародні%20санкції%20у%20світовій%20політиці_теорія%20і%20практика.pdf (дата звернення 23.03.2023).
236. UK sanctions relating to Iran (nuclear weapons) [Електронний ресурс] // UK government. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-on-iran-relating-to-nuclear-weapons> (дата звернення 23.03.2023).
237. UK sanctions relating to Iran (human rights) [Електронний ресурс] // UK government. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-on-iran-relating-to-human-rights> (дата звернення 23.03.2023).
238. Iran human rights sanctions: guidance [Електронний ресурс] // UK government – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/iran-human-rights-sanctions-guidance/iran-human-rights-eu-exit-sanctions-regulations-2019-guidance> (дата звернення 23.03.2023).
239. UK sanctions Iranian Prosecutor General following execution of Alireza Akbari [Електронний ресурс] // UK government. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-sanctions-iranian-prosecutor-general-following-execution-of-alireza-akbari> (дата звернення 23.03.2023).
240. UK sanctions relating to the Democratic People’s Republic of Korea [Електронний ресурс] // UK government. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-on-the-democratic-peoples-republic-of-korea> (дата звернення 23.03.2023).

241. Democratic People's Republic of Korea sanctions: guidance [Электронный ресурс] // UK government – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/democratic-peoples-republic-of-korea-sanctions-guidance/democratic-peoples-republic-of-korea-sanctions-guidance> (дата звернення 23.03.2023).